

MUĞLALI ŞÂHİDÎ İBRÂHİM DEDE’NİN MEVLİDİ ve SÜLEYMAN ÇELEBİ’NİN VESİLETÜ’N-NECÂT’I İLE MUKAYESESİ

Mustafa ÇİPAN | ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6132-5472> | mcipan@fsm.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul-Türkiye/ Assoc. Asst. Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vaqf University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, İstanbul-Türkiye ROR ID: <https://ror.org/04mma4681>

Atıf Bilgisi/Citation: Çipan, Mustafa. “Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede’nin Mevlidi ve Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-Necât’ı İle Mukayesesi”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 35 (Aralık 2025), 162-191. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1799724> Çipan, Mustafa. “The Mawlid of Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede And Its Comparison With Süleyman Çelebi’s Vesîletü’n-Necât’”. *The Journal of Ottoman Literature Studies*, 35 (December 2025), 162-191. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1799724>

Geliş Tarihi/Date of Submission: 08.10.2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 11.11.2025

Yayın Tarihi/Date of Publication: 30.12.2025

Değerlendirme/Peer-Review: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Double anonymized-Two External

Araştırma Makalesi/Research Article

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./ It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Benzerlik Taraması/Plagiarism Checks: Yapıldı – Turnitin

Etik Bildirim/Complaints: divanedebiyatidergisi@gmail.com

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/The author(s) has no conflict of interest to declare

Finansman/Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır/The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanmaktadır/Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ISSN: 1308-6553

e-ISSN: 2792-0836

ÖZET

Doğma, doğum yeri, doğum zamanı anlamına gelen “mevlid” kelimesi, zaman içinde Hz. Muhammed’in doğumu vesilesiyle yazılan eserlerin tür ismi olmuş, Süleyman Çelebi’nin yazdığı *Vesîletü’n-Necât*’ı karşılamak üzere eserin hususi ismi hâline gelmiş; Hz. Peygamber’i anma, anlama ve tazim maksadıyla yapılan merasimler bu isimle anılmaya başlanmıştır. İslâm âleminde kâinâtın varlık sebebi olan Hz. Peygamber’e duyulan muhabbeti izhar etmek üzere: mevlid, na’t, siyer, mu’cizâtü’n-nebî, gazavât-ı nebî, şemâ’il, hilye, mi’râciyye, neseb-i şerîf gibi eserler yazılmıştır. Bunlar arasında Hz. Peygamber için müstakil olarak kaleme alınan, esas konusu onun doğumu olmakla birlikte mi’râc, risâlet ve mucizeleriyle genişletilen manzum ve mensur yazılan edebî türlerin en yaygın olanlarından biri mevliddir. Türk edebiyatında yazılan çok sayıda mevlid arasında en çok beğenilen ve okunanı Süleyman Çelebi’nin *Vesîletü’n-Necât*’ıdır. Muğla Mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Hüdâyî Dede’nin oğlu olan Şâhidî İbrâhîm Dede de nice safâ ehlinin, Mustafa’nın mevlidini yazdığını gördüğünü, mevlidleri okudukça ve duâlar edildikçe onların ruhlarına zevk ve safalar ulaştığını, bu hoş kitabı yazarak sayısız sevap bulmayı, eserinin her mecliste itibar görmesini ve âlemde şöhret bulmasını arzuladığını ifade ederek bir mevlid kaleme alır. Safer ayının başında yazmaya başladığı Mevlid’ini gece gündüz çalışarak aynı ay içinde tamamladığını, Rebî’ü’l-Evvel ayı içinde okunmasını arzu ettiğini belirterek acizliğini ifade ile kudret genişliği, sıhhat ve yardım niyazında bulunur. Bu makalede “mevlid” nazım şekli ve İslâm âleminde kaleme alınan mevlidler hakkında genel mahiyette malumat sunulmuş, Şâhidî İbrâhîm Dede’nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilerek Mevlid-i Şerîf’i ile ilgili daha önce yapılan çalışmalardan bahisle belirsizlikler giderilmiş, hatalar düzeltilmiş, mevlid nüshası tanıtılmış, metinle ilgili değerlendirmelerde bulunulmuş, özellikle Süleyman Çelebi’nin *Vesîletü’n-Necât*’ı esas alınarak mukayeseler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Süleyman Çelebi, Şâhidî İbrâhîm Dede, mucize, mirâç, merasim.

THE MAWLID OF MUĞLALI ŞÂHİDİ İBRÂHİM DEDE AND ITS COMPARISON WITH

SÜLEYMAN ÇELEBİ’S *VESİLETÜ’N-NECÂT*

Abstract

The word mawlid, which literally means “birth,” “place of birth,” or “time of birth,” over time came to designate a literary genre composed in commemoration of the birth of the Prophet Muhammad (peace be upon him). It also became the specific name used for Süleyman Çelebi’s *Vesîletü’n-Necât* and came to refer to the commemorative ceremonies performed with the aim of honoring and remembering the Prophet. In the Islamic world, various literary works have been produced to express the love felt for the Prophet, the reason for the existence of the universe, such as mawlid, na’t, siyar, **mu’jizât al-nabî**, **ghazawât al-nabî**, **shamâ’il**, **hilya**, **mi’râjiyya**, and **nasab al-sharîf**. Among these, one of the most widely known and frequently read genres is the mawlid, which is devoted specifically to the Prophet, focusing on his birth but often expanded to include episodes such as the mi’râj, his prophetic mission, and his miracles, written in both verse and prose. Among the many *mawlids* composed in Turkish literature, the most admired and most frequently recited is Süleyman Çelebi’s *Vesîletü’n-Necât*. Şâhidî İbrâhîm Dede, the son of Sâlih Hudâyî Dede, sheikh of the Mawlawî lodge of Muğla, states that he had seen many spiritual adepts compose mevlids in honor of Muşafâ (peace be upon him); that as these works were recited and supplications offered, delight and joy reached their souls; and that he, too, wished to gain countless rewards, to have his book be received with respect in every gathering, and to attain renown in the world. He states that he began writing his *Mawlid* at the beginning of the month of Safar, worked day and night to complete it within the same month, and expressed the wish that it be recited during the month of Rabî’ al-Awwal. He expresses his adequacy while praying for ample strength, health, and divine assistance. This article provides general information about the poetic form of the mawlid and the tradition of composing *Mawlids* throughout the Islamic world. It offers a brief account of Şâhidî İbrâhîm Dede’s life and works, clarifies uncertainties, corrects errors found in previous studies on his *Mawlid al-Sharîf*, introduces the manuscript, and includes textual analyses. Particular attention is given to comparisons with Süleyman Çelebi’s *Vesîletü’n-Necât*.

Keywords: Mawlid, Süleyman Çelebi, Şâhidî İbrâhîm Dede, miracle, mi’râj, ceremony.

Giriş

*Cemâli pür-hayâ vü pür-melâhat
Kelâmı pür-feşâhat pür-halâvet
Şâhidî*

Muhammed'in doğumu vesilesiyle yazılan eserlerin tür ismi olmuş, Süleyman Çelebi'nin yazdığı *Vesiletü'n-Necât*'ı karşılamak üzere eserin hususi ismi hâline gelmiş; Hz. Peygamber'i anma, anlama ve tazim maksadıyla yapılan merasimlere bu isim verilmiştir (Özel vd., 2004: 29/475-479).

İslâm âleminde kâinâtın varlık sebebi olan Hz. Muhammed'e duyulan muhabbet, hürmet ve samimi bağlılığın bir neticesi olarak farklı nazım şekilleriyle; na't, siyer, mevlid-i nebî, mu'cizâtü'n-nebî, esmâü'n-nebî, evsâfü'n-nebî, ahlâku'n-nebî, gazavât-ı nebî, hilye, mi'râciyye, şemâ'ıl-nâme, hicret-nâme, fazilet-nâme, şefâat-nâme, salavât-nâme, neseb-i şerîf, delâ'il-i nübüvvet, kırk hadîs, yüz hadîs, bin hadîs mecmuaları ve tercümeleleri vb. türlerde eserler yazılmıştır. Bunlar arasında Hz. Peygamber için müstakil olarak kaleme alınan, esas konusu onun doğumu olmakla birlikte mi'râc, risâlet ve mucizeleriyle genişletilen manzum ve mensur yazılan edebî türlerin en yaygın olanlarından biri mevliddir.

Mevlid, Cenâb-ı Hakk'ın peygamber göndermesi lutfuna¹ bir şükür; getirilen salavâtlar da Hz. Peygamber'e sunulan bir hediyedir ve iki cihan sultanının bu hediyeye mukabelesi hiçbir şeyle kıyaslanamayacak ölçüde ve elbette şanına yakışır şekilde olacaktır.

İslâm âleminde, Arap edebiyatında İbnü Dihyeti'l-Kelbî'nin, *et-Tenvîr fî Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr* adlı eseri bu türün ilk örneklerindedir. Yine bu konuda yazılan Muhammed el-Azefî'nin *ed-Dürrü'l-Munazzam fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Muazzam*'ı ile Cafer b. Hasan el-Berzencî'nin *el-Ikdü'l-Cevher fî Mevlidi'n-Nebiyi'l-Ezher* adlı eserleri en yaygın Arapça mevlitlerdendir (Durmuş, 2004: 29/480-482; Katz, 2014: 104-107). Fars edebiyatında özellikle başlangıç döneminde mevlid-i nebî türü eserler yazılmamış, daha ziyade Hz. Ali ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere ehl-i beyt imamları için medhiye ve mersiye kaleme alınmıştır. Nureddin Muhammed Kazerûnî'nin *Mevlid-i Nebî* ya da *Mevlid-i Nûriyye* olarak da bilinen eseri bir istisna teşkil etmektedir (Çekici, 2020: 355-373). Türk edebiyatında yazılan çok sayıda Mevlid arasında en çok beğenilen ve okunanı kuşkusuz Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ıdır.

Soylu ve münevver bir aileye mensup olan Süleyman Çelebi (1351-1422) mutasavvıf, âlim, ârif bir zât olan ve *Füsûsü'l-Hikem* şarihi olarak tanınan Şeyh Mahmud'un torunudur. Şairliği hakkında değerlendirmeye esas teşkil edecek başka şiirleri mevcut olmasa da Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçişi ile ilgili yazdığı rivayet olunan:

*Velâyet gösterüp halka suya seccâde salmışsın
Yakasın Rûmeli'nin dest-i takvâyile almışsın* (İsen, 1994: 102)

beyti Şeyh Mahmud'un şiir zevki ve kabiliyeti hususunda bir fikir vermektedir.

Emir Sultan'ın sohbet halkasında bulunan ve Bursa Ulu Camii'nin imamı olan Süleyman Çelebi *Vesiletü'n-Necât* ismini verdiği eserini bir vaaz esnasında vuku bulan hadise sebebiyle; kerem sahibi, güzel ve kendileri için âb-ı hayat iksiri sunan Hz. Peygamber'i sevmeye meyledici olan gönlünün coşkunluğuyla yazar.

Süleyman Çelebi'nin, Âşık Paşa'nın *Garip-nâme*'si başta olmak üzere Ahmedî'nin muhtasar bir mevlid kısmı da bulunan *İskender-nâme*'sine, Kadı Mustafa Darîr'in *Siyer-i Nebî*'sine, Arap şairi İbnü'l-Cezerî'nin *el-Mevlidü'l-Kebîr*'ine, *Taberî Tarihi* ve diğer siyer ve megazî kaynaklarına vâkıf olmakla ve onlardan faydalanmakla birlikte söyleyiş ve mana yönüyle derinleştirip zenginleştirerek yazmış olduğu *Vesiletü'n-Necât*, ilk mevlid olma özelliğine sahip çığır açıcı bir eserdir.²

“Mesnevî” denilince nasıl Hz. Mevlâna'nın *Kitâbü'l-Mesnevî* yanında *Fıkh-ı Ekber*, *Şifâ'ü's-Südûr*, *Keşşâfü'l-Kur'ân*, *Şaykalü'l-Erôâh ve Hüsamî-nâme*³ gibi isimler verdiği muhteşem eseri *Mesnevî-i Şerîf* akla geliyorsa “Mevlid” denilince de Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* ismini koyduğu “öncü ve kurucu” eseri akla gelmekte; aslında tür isimleri olan bu kelimeler bir nevi bu kıymetli şahsiyetlerin eserlerinin hususi isimleri yerine kullanılmaktadır.

¹ “Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, onları arındıran, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar, apaçık bir sapkınlık içinde bulunuyorlardı.” (*Âl-i İmrân*, 3/164)

² Geniş bilgi için bkz., *Mevlid Süleyman Çelebi*, Haz. Faruk Kadri Timurtaş, (İstanbul: Kültür Bakanlığı, 3. Baskı, 1980), X; Kemal Yavuz, “Mevlid'in Türkçe Kaynakları, Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, Edt. Mustafa Kara - Bilal Kemikli, (Bursa: Osmangazi Belediyesi, 2007), 61-86.

³ Geniş bilgi için bkz. Mevlânâ Celâleddin Muhammed, *Kitâbü'l-Mesnevî*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, No:171, c.I, vr.1b-3a; c.II, vr.56b; c.VI, vr.273b.

Hüseyin Vassâf, Osmanlı şairleri tarafından beş yüz yıldır Hz. Peygamber'in velâdeti ile ilgili eserler yazıldığını, hiçbirinin Süleyman Çelebi'nin manzumesindeki derinliğe ulaşamadığını, o şeref ve rağbeti ancak o muhterem şairin kazandığını belirtir ve ardından şu değerlendirmede bulunur: "O cidden Resûlullah'ın âşıkıdır. Fazilet ve marifetiyle meşhurdur. Eserinde o kadar sırlar ve hakikatler, o kadar nükteler ve incelikler toplamıştır ki insan dikkatlice bakacak olursa, o Hz. Peygamber'in sâdık âşıkının irfânına meftûn ve tasvîrinin genişliğine ve hayâlindeki büyüklüğün kudretine hayran olur." (Vassaf, 1999: 21-22).

Ziya Paşa'nın *Harâbât Mukaddimesi*'nde:

*Aşk u suhan anda müctemi'dür
Başdan başa sehl-i mümteni'dür*

*Dört yüz seneden beri efâzıl
Bir söz demedi ana mümâsil* (Karaduman, 2011: 55)

beyitleriyle aşk ve sözün (aşk ile söylenmiş sözün) bir araya geldiği, baştan başa sehl-i mümteni olarak vasıflandırdığı *Vesiletü'n-Necât*'ın âlim, ârif ve fâzıl şairlerce yüzyıllardır taklit ve tanzire çalışılması ancak o ayarda bir eser vücuda getirilememesi, Mehmed Akif'in deyişiyle şairine yetişilemediği içindir:

Yetişilmez ki: Süleyman Dede yükseklerde (Mehmed Âkif, 1928: Altıncı Kitap, 13)

Tayyib Okiç, Jean Deny'nin, bir vesile ile ders esnasında "Süleyman Çelebi ve Mevlidi'nden bahsederken Mevlid'in hakikaten bir şaheser, müellifinin ise iyi, son derece samimi ve ince ruhlu bir şair olduğu" hükmünü ifade ettiğini kaydeder (Okiç, 2016: 28).

Vesiletü'n-Necât hakkında "efrâdını câmi, ağıyârını mâni" bir değerlendirme de şöyledir: "Hacı Bayram-ı Velî'nin ifadesiyle 'Taş u toprak arasında yapıma/yapılanma' döneminin eseri olan Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ı sadece bir edebî metin olarak değerlendirilmemiş, aynı zamanda İslâm'ın tevhit ilkesini ve bu ilkeyi vazededen Hz. Peygamber'i bize anlatmayı, sevdirmeyi ve öğretmeyi amaçlayan bir şaheser olarak kabul görmüştür. Bilhassa tevhit bahri ve kâinatın yaratılmasıyla ilgili bölümde, İslâm düşüncesinin varlık telâkkisini, birliğine şek ve şüphe olmayan yüce yaratıcının yegâne varlık olduğunu sehl-i mümteni üslûbuyla müfid ve muhtasar (faydalı ve kısa) olarak hikemî tarzda izah etmiştir. Bu tevhit anlayışı, varlık, ahlâk ve bilgi anlayışımızı inşa etmiştir. Bu bakımdan *Vesiletü'n-Necât*, merkezinde Hz. Peygamber'in velâdeti ve risâleti olan âdetâ bir medeniyet manifestosudur" (Kemikli, 2016: 9).

Hem Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inin tercümesi hem de müstakil telif olmak üzere Türkçe, Arapça, Kürtçe, Çerkesçe, Arnavutça, Boşnakça, Rumca gibi çeşitli dillerde çok değerli eserler kaleme alınmıştır (Okiç, 2016: 27-75). *Mevlid-i Şerif*'e Gülşenî ve Uşşâkî hilâfet ve icâzetnâmeleri bulunan câmi'ü't-turûk bir mutasavvıf olan Hüseyin Vassâf, *Gülzâr-ı Aşk* (Vassaf, 1999: 5), Cabbârzâde Mehmed Ârif Bey *Îzâhu'l-Merâm alâ Vilâdeti Seyyidi'l-Enâm*, Hâşim Veli de *Esrâr-ı Mevlidü'n-Nebî* ismiyle şerhler yazmışlar;⁴ günümüzde ise Mehmet Akkuş, Bilal Kemikli, Alim Yıldız, Hakan Yekbaş, Yusuf Yıldırım ve Fatih Ramazan Süer birlikte hazırladıkları *Vesiletü'n-Necât Kurtuluş Yolu Mevlid Şerhi* ile bu kervana katılmışlar (Akkuş vd., 2023); eser, İskender Pala tarafından da yazılışının 600. yılında *Mevlid* ismi ile açıklamalarla zenginleştirilerek düzyazıya çekilmiştir (Pala, 2018).

Süleyman Çelebi, kendisinden sonra yazılan mevlidlerin -âdetâ "mîrî malı"⁵ olarak değerlendirilen- *Vesiletü'n-Necât*'a nazîre şeklinde kaleme alınması sebebiyle edebiyatımızda müstakil bir eser bütünlüğü içinde en çok tanzîr edilen şairdir. İlâve olarak Çizmecioğlu Vehbî'nin, bu eserin belli bahirlerinden seçtiği beyitleri esas alarak yazdığı tesdîs de dikkate değer bir misal teşkil etmektedir (Sarı, 2021: 5-17).⁶

⁴ Geniş bilgi için bkz., Hüseyin Vassâf, *Mevlid Şerhi – Gülzâr-ı Aşk*, Haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız, Kaplan Üstüner, (İstanbul: Dergâh, 2006); Cabbârzâde Mehmed Ârif Bey, *Mevlid Şerhi, İzâhu'l-Merâm alâ Vilâdeti Seyyidi'l-Enâm*, Haz. Ozan Yılmaz, (İstanbul: Kurtuba Kitap, 2011).

⁵ Geniş bilgi için bkz., İbrahim Sona. "Mîrî Malı veya Beytülmâl olarak Süleyman Çelebi'nin Mevlidi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli, Araştırma Dergisi* 112, (Aralık 2024), 323-338.

⁶ 1931 yılı Ramazan ayının Kadir Gecesi'nde Ayasofya Camii'nde okunup radyo vasıtasıyla her taraftan (halka) dinletilen Çizmecizâde Ahmed Vehbî'nin *Mevlid-i Şerif Tesdîsi*'nin ilk bendi şöyledir:

*Vasf-ı mevlid-i Habîb-i Kibriyâ
Yâd için Allâh'ı bir hoş ibtidâ
Bahş ider kalb-i hazîne incilâ
Yükselir Allâh diyen fevka'l-'ulâ
"Allâh adın zikr idelim evvelâ
Vâcib oldur cümle işde her kula"*

Yazma ve matbu olmak üzere en fazla çoğaltılan eserlerden olan Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'ini takiben Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî'nin kaleme aldığı ve *Ahmediyye* ismini verdiği *Mevlid*'i ile Şemseddin Sivasî'nin *Mevlid*'i de türünün tanınan eserleri arasındadır.

Türk edebiyatında yazıldığı tespit edilen ve önemli bir kısmının müellifi bilinen mevlid sayısının, Ahmed Ateş, Faruk Kadri Timurtaş, Ahmed Aymutlu, Neclâ Pekolcay, M. Tayyip Okiç, Hasibe Mazıoğlu, M. Fatih Köksal ve Mustafa Özkat'ın birbirlerini destekleyen ve geliştiren çalışmalarıyla 200'ü aştığını ve yapılacak yeni araştırmalarla bu sayının daha da artacağını ifade etmek mümkündür.⁷

İcrâ mekânları, okuyucu ve dinleyicileri, yazılış maksatları ve kısmî konu farklılıkları dikkate alınarak *Kadınlar Mevlidi*, *Kız Mevlidi* ve *Gelin Mevlidi* isimleriyle yazılan mevlidler de mevcuttur.⁸

Vesiletü'n-Necât isminin de telmih ettiği gibi gönülleri coşturmak, iman tazelemek için “vesîle-i hasene” ile vücuda gelmiş bir “bid'at-i hasene” olan -kaynaklara göre Erbil Atabeği Muzafferüddîn Kökböri tarafından başlatılan, Osmanlı Devleti döneminde de Kanunî yahut III. Murad tarafından saray protokolüne dâhil edilen- “mevlid merasimleri”nin keyfiyeti ve nasıl icrâ edildiği geniş ve uzun bir bahis olup konuyla ilgili kaynaklardan bir kısmı dipnotta dikkatlere sunulmuştur.⁹

Türk edebiyatının şaheserlerinden olan *Vesiletü'n-Necât*'ın bazı bahirlerinden seçilen beyitler bestelenmiş, Hz. Peygamber'in dünyayı teşrif vakti başta olmak üzere mübarek gün ve gecelerde, doğumdan vefata, sünnetten düğüne farklı vesilelerle camilerde, dergâhlarda, evlerde okunarak bir gelenek vücuda getirilmiş, mevlid vakıfları kurulmuş, bu suretle insanların hafızalarına ve gönüllerine yerleştirilmiştir. Mevlid merasimlerinde her zaman en çok revaç gören mevlid olan Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ının yanında bazı yerlerde o mahallin şairleri tarafından yazılan mevlidler de zaman zaman okunagelmıştır.¹⁰ *Şâhidî Mevlidi*'nin de aynı şekilde okunan mevlidler arasında olduğunu söylemek mümkündür.

Şâhidî İbrâhîm Dede'nin Hayatı ve Eserleri

Muğla Mevlevîhânesi şeyhi Sâlih Hüdâyî Dede'nin oğlu olan Şâhidî (H.875/M.1470) yılında Muğla'da doğar; mahlasının “Şâhidî”, tarîkinin “Mevlevî” ve memleketinin “Muğla” olduğunu:

Gedâyem Şâhidî-i Mevlevîyem
Diyâr-ı Mentеше'de Muğlavîyem

beytiyle ifade eder.¹¹ Hayatı ve tasavvufî şahsiyeti hakkında *Gülşen-i Esrâr* adlı Farsça eseri ile Türkçe *Dîvân*'ından hareketle bilgi sahibi olunabilmektedir.

Kendisi de şair olan babası Sâlih Hüdâyî'den ilk dinî-tasavvufî terbiyeyi alır ve Farsça öğrenir. Gençlik yaşlarına geldiğinde Muğla'dan ayrılarak İstanbul'da Fâtih, Bursa'da Yıldırım Medresesi'nde tahsil görür. Memleketine dönen Şâhidî sırasıyla

⁷ Geniş bilgi için bkz. Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-Necât Mevlid*, Haz. Ahmed Ateş, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954); *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, Haz. Ahmed Aymutlu, (İstanbul: Ahmed Halid Kitabevi, 1958); Süleyman Çelebi, *Mevlid*, Haz. Faruk Kadri Timurtaş; *Süleyman Çelebi Mevlid*, Haz. Necla Pekolcay, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 6. Baskı, 2018); Hasibe Mazıoğlu, “Yeni Mevlid Metinleri”, 1. *Türk Dili Bilimsel Kurultayı'na Sunulan Bildiriler 1972'den ayrıbasım*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1975), 73-95; M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011); *Süleyman Çelebi ve Vesiletü'n-Necât (İnceleme-Tenkritli Metin-Dil içi Çeviri-Açıklamalı Dizin)*, (Haz. M. Fatih Köksal), (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2022); Mustafa Özkat, “Birden Fazla Mevlid Kaleme Almış Şairlerimiz ve Eserleri”, *Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2023), 837-866.

⁸ Geniş bilgi için bkz. Abdülkerim Abdülkadiroğlu, “Âkif Mevlidi Yahut Kadınlar Mevlidi”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*, (Ankara: 1999) 404-437; Mustafa Kara, “Kadınlar Mevlidi ve Bursalı Âkif Efendi”, *Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2023), 186; *Gelin Mevlidi*, Haz. Fethi Gedikli, (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2020).

⁹ Geniş bilgi için bkz. Ahmet Özel vd. “Mevlid”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 29 (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 475-485; Necla Pekolcay, a.g.e., 16-28; Süleyman Çelebi, *Mevlid*, Haz. Faruk Kadri Timurtaş, III-XIII; *Mevlid Külliyyatı* 1-3 (Ankara: DİB Yayınları, 2. Baskı, 2016); İskender Pala, *Mevlid Ölümsüz Klasikler*, (İstanbul: Kapı Yayınları, 6. Basım, 2018), 148-151; Marion Holmes Katz, *Mevlid İslam Dünyasında İbadetler ve Dindarlık*, Çev. Sidar Bayram, (İstanbul: Açılım Kitap, 2014).

¹⁰ Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ı yanında Urfa'da mevlid merasimlerinde Siverekli Yusuf Sami Efendi'nin *Mevlidü'n-Nebî*, Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi'nin *Tarz-ı Cedîd* adlı Türkçe mevlid manzumeleri -hatta bir mevlid metni yerine farklı şairlere ait mevlid metinlerinden bazı bölümler seçilerek- okunmaktadır.

Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Akpınar, *Urfa'da Mevlid ve İlâhiler*, (Ankara: Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2014), 18; Kara, “Kadınlar Mevlidi ve Bursalı Âkif Efendi”, 186; Hüseyin Akpınar, “Konya'nın Doğanhisar İlçesinde İcra Edilen Mevlid-i Efdal”, *Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, 475-488; Gedikli. *Gelin Mevlidi*, 11.

¹¹ Edebiyatımızda Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede'den başka Şâhidî mahlasını kullanan iki şair daha mevcuttur. Bunlardan biri Cem şairleri arasında yer alan, Leylâ vü Mecnûn mesnevîsi sahibi Edirneli Şâhidî (ö.1504/5) diğeri de Dîvân sahibi Gülşenî Mısırlı Şâhidî'dir (ö.1600'lerin başları).

Muğla'da Şeyh Bedreddin'e (ö.1484?), Lazkiye'de Mevlevî şeyhi Fânî Dede'ye (ö.1504) ve sonunda Hz. Mevlâna soyundan gelen Karahisar (Afyon) Mevlevihânesi Şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'ye (ö.1546-7) intisap eder.

Hz. Mevlânâ'ya büyük bir hürmetle bağlı olan, babasından ve bilhassa şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'den çok etkilenen, müfessir, muhaddis ve *Mesnevî* şârihi olan Şâhidî, Muğla Mevlevihânesi şeyhliği esnasında halkı irşadla meşgul olur ve kıymetli eserler kaleme alır. Şeyhinin vefatını müteakip her yıl Karahisar'daki kabrini ziyarete giden Şâhidî son seferinde orada kırk gün kalır, oğlu Şühûdî'yi kendi yerine şeyhlikle vazifelendirerek Muğla'ya gönderir ve dergâhta vefat ederek (ö.1550) şeyhinin ayakucuna defnedilir. (Bkz. Fotoğraf: 1,2,3,4)

Klasik Türk şiirinin zevk ve estetiğini bilen bir şair olan Şâhidî, şiiri, halkı irşad maksadıyla tasavvufî hakikatleri anlatmak için bir vasıta olarak görür, zaman zaman başarılı söyleyişler vücuda getirir ve bilhassa darb-ı mesel hâline gelen:

*Fukarâ kalbine her kim dokuna
Dokuna sînesi Allah okuna*

*Meyl-i dünyâ idüben yakma sakın âhiretin
Sonra yer makberede mûr ile mâr âhir etin*

gibi beyitleri halkın hafızasına ve gönlüne yerleşir.

Bilhassa *Türkçe Dîvân*, *Gülşen-i Tevhîd*, *Gülşen-i Esrâr* ve *Tuhfe-i Şâhidî* adlı eserleriyle dikkat çeken Şâhidî, bunlardan başka *Gülşen-i Vahdet*, *Şerh-i Gülistân*, *Risâle-i Âfâk u Enfûs*; *Sohbetnâme*, *Gülşen-i 'İrfân*, *Farsça Dîvân*; *Müşâhedât-ı Şâhidîye*, *Aşk-nâme* ve *Trâş-nâme*'yi de kaleme almıştır. Bir başka önemli eseri olan *Mevlid* bu makalenin konusunu teşkil etmektedir.¹²

Mevlid-i Şerîfi Yazma Arzusu

Şairlerimiz ve yazarlarımız zamanla vücuda getirilen bir geleneğe uyararak Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâ ile başladıkları eserlerini Hz. Peygamber'e salât ü selâmla şereflendirmişlerdir.

Hz. Peygamber'e duyulan derin ve samimi muhabbet, hürmet ve sadakati izhâr etmek ve bilhassa Allah'ın yarattıklarının en şerefli ile şereflenen "Mevlid" gecesinde okunmak üzere mevlid yazarlar kervanına Şâhidî de katılır.

Medeniyet inşa edici metinlere, onların şairlerine ve yazarlarına gıpta edilir. Türk-İslâm medeniyeti açısından medeniyet kurucu temel metinlerden biri olan *Vesîletü'n-Necât*'a da nazîreler ve şerhler yazılır. Şâhidî de Süleyman Çelebi'nin -âdetâ bir mîrî malı hâline gelen- *Mevlid*'i başta olmak üzere ehl-i safânın yazdığı pek çok mevlidi gördüğünü ifade ile bir anlamda bu geleneği devam ettirdiğini belirtir.

Şâhidî, Cenâb-ı Hakk'ın kendi katındaki kıymetini ifade için "ömrüne yemin ettiği",¹³ salât ve selâm getirdiği (merhamet ederek şân ve şerefini yücelttiği),¹⁴ meleklerin kadir ve kıymetini anarak yüce mertebelere erişmesi için Allah'a niyazda buldukları Hz. Muhammed'i medhetmenin zorluğunu çok iyi idrak eder, âyet-i kerîmenin devamında yer alan: "Ey iman edenler! Siz de ona teslimiyetle salât ve selâm edin." buyruğuna sığınarak kuvvet bulur ve kuşkusuz onun şefâatini talep etmek için *Mevlid*'ini yazar.

Süleyman Çelebi'nin:

*Zâtıma mir'ât edindim zâtını
Bile yazdım adım ile adını*

beyti ile Şeyyâd Hamza'nın, Resûlullah'ı medhetmenin ancak Allah'ın ihsanıyla mümkün olabileceğini ifade ettiği:

Şeyyâd Hamza ol şâhdan diler kim kurtula âhdan

¹² Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede'nin hayatı ve eserleri ile ilgili çalışmalar şunlardır: *Muğlalı İbrahim Şâhidî: Hayâtı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri, Dîvân ve Gülşen-i Vahdet (Tenkitli Metin)*, Haz. Mustafa Çıpan, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1986); *Gülşen-i Tevhîd, Şâhidî İbrahim*, Çev. Midhat Bahari Beytur, (İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1967); *Şâhidî İbrahim Dede'nin Gülşen-i Esrâr'ı, Tenkitli Metin-Tahlil*, Haz. Nuri Şimşekler, (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998); *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede Tuhfe-i Şâhidî: Farsça-Türkçe Manzum Sözlük*, Haz. Ahmet Hilmi İmamoğlu, (Muğla: 2005); *İşknâme, Trâşnâme, Risâle-i Âfâk u Enfus (Metin-Çeviri-İnceleme)*, Haz. Mürşide Topcu, (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009); *Mevlid-i Şâhidî*, Haz. Zehra Ünlü, (Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, 1967).

¹³ "Resûlüm! Ömrüne yemin olsun ki gerçekten onlar, sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı." (Hicr, 15/72)

¹⁴ "Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona teslimiyetle salât ve selâm edin." (Ahzâb, 33/56).

Seni medhetmek Allâh'dan atâdır yâ Resûlallah (Çıpan, 1998: 353)

beyti şairlerimiz tarafından temel yol göstericiler olarak değerlendirilir.

Şâhidî'nin, Tevhid bahrinin sonunda yer alan beyitle isimlerini saydığı Cenâb-ı Hak'tan ilk talebi "Firdevs cenneti"ni bağışlamasıdır.

*İlâhî eyledük esmâñi ihşâ
Bize kil cennet-i Firdevsi i'fâ (b.7)*

Cenâb-ı Hak'a, âsî kullarının çok olduğunu fakat kendisi gibisinin olmadığını; günahının haddi hududu aştığını ifade eden Şâhidî, affediciliğinin nihayeti bulunmayan Allah'tan rahmet deryasının coşmasını niyaz ve habîbinin şefâatini talep eder.

"Sebeb-i Nazmü'l-Kitâb" başlığı altında *Mevlid*'ini nasıl yazmaya başladığını:

*İşit n'oldı sebeb bu nazma iy yâr
Ki geldi şûrete güftâr ü efkâr (b.99)*

Ey dost, fikirlerin ve sözlerin nasıl şekillendiğini, bu nazma neyin sebep olduğunu işit, diye ifade ettikten sonra nice safâ ehlinin, Mustafa'nın mevlidini yazdığını gördüğünü, mevlidleri okundukça ve duâlar edildikçe onların ruhlarına zevk ve safalar ulaştığını, bu hoş kitabı yazarak sayısız sevap bulmayı dilediğini:

*Çü gördüm mevlüdini Muştafâ'nuñ
Ki yazmış nicesi ehl-i şafânuñ (b.100)*

*Oğundukça olur aña du'âlar
Yitişür rûhuna zevk u şafâlar (b.101)*

*Diledüm nazm idem bu hoş kitâbı
Ki bulam ben dalı bî-ğad şevâbı (b.102)*

beyitleriyle dile getirir. Devamında, acizliğini ve manayı süsleme, güzelleştirme hususunda kudreti olmadığını:

*Egerçi 'âcizem yok bende kudret
Ki virem lafz-ıla ma'nâyâ zînet (b.103)*

beytiyle ifade etmekle birlikte, eserinin her mecliste itibar görmesini ve âlemde şöhret bulmasını arzular:

*Ki her meclisde bula i'tibârı
Bula 'âlem içinde iştihârı (b.104)*

Gönlü hoş olan ihvandân, lütfedip yanlışlarından geçmelerini ancak görmüş oldukları hataları müminlerin âdeti olduğu üzere düzeltmelerini şu beyitlerle talep eder:

*Umaram lîkin ihvân-ı şafâdan
Geçeler lutf idüp sehv ü hatâdan (b.106)*

*Hem ıslâh ideler görüp hatâsın
Şalâh üzre olur çün cümle mü'min (b.107)*

Eseri, sene belirtmeden Safer ayının başında yazmaya başladığını, gece gündüz çalışarak aynı ay içinde tamamladığını, Rebîü'l-Evvel ayı içinde okunmasını arzu ettiğini belirterek acizliğini ifade ile kudret genişliği, sıhhat ve yardım niyazında bulunur.

*Ki kıldım ibtidâ mâh-ı Şaferde
Ki yazdum rûz u şeb şâm u seherde (b.109)*

*Tamâm ola bu ay içinde yine
Rebî' u'l-evvel ayında oğına (b.110)*

*İlâhî 'âcizem eyle 'inâyet
Virüp şihhat bağışla vüs'-i kudret (b.111)*

İlede Hağ anı Dârü's-selâma
Dürîşe eş-şalât (ü) ve's-selâma (b.113)

Tasliye beytinin ardından:

Gel imdi bahr-veş cûş eyle yine
Şürû' it Muştafâ'nuñ mevlüdine (b.114)

Getür şahrâ-yı dilden misk ü 'anber
Ki ide cân dimâğını mu'a'ttar (b.115)

Talıp bahr-i dile ğavvâs ol iy cân
Getür dürr ü cevâhir eyle efsân (b.116)

beyitleriyle kendisine; denizler misali coşarak Mustafa'nın mevlidine başla, gönül sahrasından misk ve amber getirerek can dimağına güzel kokular ulaştır, gönül denizine dalarak inci ve mücevherler çıkarıp etrafa saç, diyerek yazmaya başladığını ifade eder.

Şâhidî, bu kitabı (*Mevlid*) yazan, okuyan ve dinleyenler için de: "İlâhî, bu sözleri dinleyenlere cenneti nasip eyle, onlar kabir azabı görmeyeler. Bu meclise katılanların bütün günahları afvola, okuyup dinleyenler mağfiretine ermiş ve cennette cemâlinle sevinmiş olalar, bu kitabı kim yazarsa her harfine karşılık yüz bin sevap bula", duâsında bulunur.

İlâhî kim yazarsa bu kitâbı
Bula her harfine yüz biñ sevâbı (b.93)

Şâhidî Mevlidi ile ilgili yapılmış olan çalışmalar

Şimdiye kadar Şâhidî Mevlidi ile ilgili yapılan tek çalışma, Zehra Ünlü'nün Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İsmail Sâib Efendi Kitapları-II No: 2522-I'de kayıtlı eseri esas alarak hazırlamış olduğu mezuniyet tezidir (Ünlü, 1967).¹⁵

Ünlü, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'nun danışmanlığında hazırladığı tezinin Önsöz'ünde; mezuniyet tezi olarak *Mevlid-i Şâhidî*'yi aldığını, Şâhidî'nin kimliği, ne zaman yaşadığı, kişiliği ve eserleri hakkında bilgilerin yetersiz olduğunu, kaynakları tarayarak verilen bilgileri birleştirdiğini ve edebiyatımızda mevlid konusunda açıklamalar yaptığını; tezin ağırlık noktasını tek yazması olan *Mevlid-i Şâhidî* metninin doğru ve transkripsiyonlu yayınının teşkil ettiğini, ifade eder.

Giriş'te ise kaynaklarda 15. ve 16. yüzyıllarda yaşayan iki Şâhidî'den bahsedildiğini, *Mevlid-i Şâhidî* hakkında hiçbir bilgi bulunmadığını, bu sebeple tezinin konusu olan *Mevlid*'in hangi Şâhidî'ye aidiyetini tespit etmenin mümkün olmadığını belirtir. (Ünlü, 1967: 1).

Kanaatimizce, kullanılan kelime kadrosu, imlâ, üslûp, darb-ı mesel hâline gelmiş söyleyişler ve samimiyet yanında Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sının yazıldığı Tevhîd bahrinin hemen devamında yer alan "Münâcât" (7 bendlik muhammes) ile "Medh-i Seyyidü'l-Kevneyn" başlıklı Na't-ı Şerîf'in (7 bendlik muhammes) aynı zamanda Şâhidî'nin *Türkçe Dîvân*'ında mevcut olması (Çıpan, 1986, 13-16) bu *Mevlid-i Şerîf*'in herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde Şâhidî'ye ait olduğunu ortaya koymaktadır.

Mezuniyet tezinde mevlidin muhtevası hakkında da kısa bilgi veren Ünlü, vezninin "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" olduğunu belirtmekle birlikte, nazım şekillerinin farklılığı hakkında bilgi vermediği iki muhammesin "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün", bir kasidenin de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazıldığından bahsetmez. Devamında *Mevlid*'in el yazması nüshasının tanıtımını yaparak, baştan kaç varığın eksik olduğunun bilinemediği, bu itibarla *Mevlid* metninin sondan 824 beytinin var olduğunu ifade eder. Yukarıda da zikredildiği üzere baştan bir varak eksik olduğu düşünülen *Mevlid*'in mevcut beyitleri, Münâcât ve Na't olarak yazılan 7'şer beyitlik iki muhammesin bendleri bahse konu tezde 2-2-1 mısra şeklinde ayrı

¹⁵ Melahat Yöntem tarafından mezuniyet tezi olarak hazırlanan Şâhidî Mevlidi'nin Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede ile bir ilgisi yoktur. Bkz. *Şâhidî Mevlidi (Transkripsiyonlu Metin ve İndeks)*, Haz. Melahat Yöntem, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi, 1971).

ayrı yazıldığı ve her birine birbirini takip eden beyit numaraları verildiği için eserin hacminin 824 beyit (Ünlü, 1967: 13-14) olduğu bilgisi tashihe muhtaç olup *Şâhidî Mevlidi* mevcut hâliyle: 781 beyit+14 muhammes bendinden meydana gelmektedir.

Şâhidî, Mevlid metni boyunca, tercih ettiği asıl vezin olan “mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün”den farklı olarak “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazdığı aşağıda ilk ve son bendleri verilen iki muhammesin son bendlerinde olmak üzere mahlasını iki defa kullanır.

Münâcât

I

*Ey Kadîm ü Lâ-yezâl ü Kâdir ü Perverdigâr
Pâdişâh-ı Bî-zevâl ü Zü'l-celâl ü Kirdigâr
Kudretüñle tolanur gökleri yer yer ber-karâr
Hikmetüñle her yıl olur yay ü güz leyl ü nehâr
Turmayup geçer zamâne ay u yıl leyl ü nehâr*

.....

VII

*Pâdişâhâ gerçi oldum gark-ı deryâ-yı günâh
‘İzzetüñ hakkı yine sen luţfuñ eyle ‘özl-ğâh
Şâhidî bî-çâre ‘işyân-ıla oldı rû-siyâh
Lîk kat’ itmez ümîdin idiniür ‘afvüñ penâh
Anı mağfûr eyle itme hazretüñde şerm-sâr*

Na’t

Medh-i Seyyidü'l-Kevneyn

I

*Fahr-i ‘âlem seyyid-i kevineyn hatmü'l-mürselîn
Muktedâ-yı pîşvâ-yı evvelîn ü âhirîn
Şâri'-i şer' ü şefî'-i ümmet ü sultân-ı dîn
Cümle ‘âlemden seni Hâk kıldı muhtâr u güzîn
Enbiyâ vü evliyâdur hürmenüñde dâne-çîn*

.....

VII

*Ol habîbüñ hürmetiçün yâ Gafûr u yâ Şekûr
Şâhidî ‘âşî kuluñdur rahmetüñden itme dâr
Ahmed'i aña şefî' it hazretüñde itme hür
Rûz-ı mahşerde aña luţf eyle vir nûr u sürûr
Aña didâruñ naşîb it meskenin huld-i berîn*

Şâhidî Mevlidi ile ilgili daha etraflıca bilgi veren diğer bir kaynak, yukarıda zikredilen mezuniyet tezinin danışmanı olan Hasibe Mazıoğlu'nun “Yeni Mevlid Metinleri” adlı tebliğ metnidir (Mazıoğlu, 1975: 73-95).

Mazıoğlu, makalesinin başında Zehra Ünlü'nün mezuniyet tezini kaydettikten sonra mevlidin ilk yaprağının koptuğu, hacminin -tezden mülhem- 823 beyit olduğu, şairin kimliğinin kesinlikle tespit edilemediği, Şâhidî Dede'nin olmasının daha çok düşünülebileceği, aruz kalıbı, mevlidin ne zaman ve ne kadar sürede yazıldığı ve fasılların muhtevası hakkında kısa bilgiler verir.

Yazar, kolay yazan güçlü bir şair olarak nitelendirdiği Şâhidî'nin, *Mevlid*'ini yazarken bilgi vermek amacını öncelendiğini, dilinin yer yer sade olmakla birlikte özellikle baş kısımlarda Arapça ve Farsça'yı çok kullandığını ve yabancı tamlamalar yaptığını ifade eder (Mazıoğlu, 1975: 86-87). *Mevlid* baştan sona dikkatle okunup incelendiğinde, bahse konu bilgi verme amacının estetik bir zevkle birleştirdiğini, Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sının yer aldığı beyitler ile muhtelif bahirlerdeki

birkaç beyit ve iki muhammes hariç eserin çok büyük bir bölümünde döneminin özelliklerini yansıtan sade bir dil kullanıldığını söylemek mümkündür.

Şâhidî'nin, Mevlid'inin asıl vezninden farklı olarak kullandığı diğer bir kalıp olan "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" ile yazdığı, Hz. Muhammed'in dünyayı teşrifi, hususiyetleri ve meydana gelen fevkalâdelikleri anlattığı 30 beyitlik kasidenin ilk ve son beyitleri şöyledir:

*İşit imdi nice toğdı Muştâfâ
Nice virdi 'âleme nûr-ı ziyâ (b.132)*

.....

*Çaldurup ol dem şehâdet barmağın
Didi yokdur çapacak illâ Hudâ (b.161)*

Mevlid Nüshasının Tanıtımı

Şâhidî Mevlidi'nin şimdilik kaydıyla tespit edilebilen tek yazma nüshası, Hâfız-ı Kütüp İsmail Sâib Sencer Efendi'nin Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesine vakfettiği kitaplar arasında 2522/1 numarada kayıtlıdır. Mecmuada "Mevlid-i Şâhidî"nin devamında "Mevlûd-i Ahmediyye Li Hamdî Çelebi Âleyhi Rahmeti'l-Bârî"¹⁶ başlıklı bir mevlid daha yer almaktadır.

Cilt: Kahverengimsi deri cilt.

Varak: Şâhidî Mevlidi: 2a-26b¹⁷ (başı noksan); Hamdi Çelebi Mevlidi: 27b-86b (sonu noksan).

Kâğıt: Âbâdî.

Hat: Harekeli nesih.

Satır adedi: 17, çift sütun.

Mürekkep: Siyah. Bölüm başlıkları ve tasliye beyitleri surhla yazılmış.

Müstensih: ?

İstinsah Tarihi: Belli değil.

Hacmi: 781 beyit; 14 muhammes bendi.

Vezni: Mevlid esas itibariyle mesnevî nazım şekliyle ve aruzun "mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün" (1-131+163-781=750 beyit) kalıbıyla yazılmış olmakla birlikte içinde "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün Fâ'ilün" (7+7=14 bend) kalıbıyla yazılmış iki muhammes ve "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (132-162= 31 beyit) kalıbıyla yazılmış bir kaside mevcuttur.

Baş: *Mukît ü Muhyî vü Kayyûm u Vâcid
Mümît ü Vâlî vü Tevvâb ü Vâhid*

Son: *Çıkup mâh-ı Şafer görünmedin mâh
Tamâm oldu kitâb elhamdülillâh*

Temme bi 'avni'llâhi te'âlâ ve hüsnü tevfiğihi.

Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ının ve diğer bazı mevlid metinlerinin başında olduğu gibi *Şâhidî Mevlidi*'nin başında da bir duâ kısmının bulunması kuvvetle muhtemeldir.

Mevcut tek yazma nüshanın baş kısmının -muhtemelen- bir varak eksik olması¹⁸ hem duânın hem de Tevhîd Bahri'nde "Mukît" ile devam eden Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sının bu isme kadarki ilk isimlerinin zikredildiği beyitleri tespitte imkân tanımamaktadır. Zaman içinde eserin başka yazma nüshalarının bulunabilmesi hâlinde bu noksanlığın tamamlanacağına şüphe yoktur. (Bkz. Fotoğraf: 5,6,7)

¹⁶ Bu Mevlid Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdi'nin olup, şair *Mevlid*'ini H.900 / M.1495'te yazdığını ve ismini *Ahmediyye* koyduğunu: "*Ahmediyye oldu bu mevlide nâm / Nazmını itdüm dokuz yüzde tamâm*" beytiyle ifade etmektedir. Bkz. Mazıoğlu, "Yeni Mevlid Metinleri", 76-78.

¹⁷ Mevlid metninin baştan 1 vırağı eksik olduğu için varak numarası 2a'dan başlatılmıştır.

¹⁸ Tevhîd Bahrinde Esmâ-i Hüsnâ'nın 42 tanesinin 6 beyitte zikredildiği düşünülürse, burada yazılı olmayan 57 ismin de mevcut olmayan varak 1b'de, yaklaşık 8-10 beyitte zikredilmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sından 42 ismin yer aldığı Tevhîd Bahri¹⁹ mevcut hâliyle:

Muķît ü Muḥyî vü Ḳayyûm u Vâcid
Mümît ü Vâlî vü Tevvâb ü Vâhid (b.1)

beytiyle başlamakta ve 6. beyti müteakip “İlâhî, esmânı saydık (zikrettik), bize Firdevs cennetini bağışla.” niyazında bulunduğu:

İlâhî eyledük esmâñu ihşâ
Bize kıl cennet-i Firdevsi i'tâ (b.7)

beytiyle sona ermektedir.

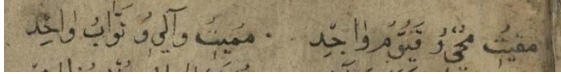
Şâhidî Mevlidi'nin sadece baş kısmındaki bir varaklık eksiklikten başka Hamdî Çelebi Mevlidi'nin 46-47, 70-71, 77-78. varaklarının birbirini takip etmediği, son varak olan 85b'nin müşâhidesi olan “şuçuñ” kelimesiyle başlayan varakla bir devamı olmadığı ve eserin sonunda bir istinsah kaydı bulunmadığı için kaç varaklık bir eksiklik olduğu belli değildir.

Varak 2a'da 1, 24b'de 1, son varak olan 86b'de latin harfleriyle “HID” yazılı 2 mühür mevcuttur.

Metnin Kuruluşunda Gözetilen Esaslar

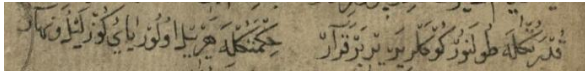
Elimizde şimdilik kaydıyla tek nüshası bulunan Şâhidî Mevlidi'nin -istinsah edildiği devrin imlâ hususiyetleri dikkate alınarak ve bazı varaklardaki tahribat sebebiyle okunamayan kelimeler metin tamiri yoluyla tamamlanmak suretiyle parantez içinde yazılarak²⁰ sağlam bir transkripsiyonlu metni hazırlanmış, zikredilen mezuniyet tezinde, pek tabî olarak görülebilen okuma ve değerlendirme hatalarına işaret edilmiştir.²¹ Şâhidî Mevlidi'nin tanıtımı ve Süleyman Çelebi'nin Vesiletün Necât'ı ile mukayesesinin yapıldığı bu makalede mevlid metninin tamamına yer verilmeyecek olup, Şâhidî Mevlidi adıyla ayrıca müstakil bir eser olarak kısa bir müddet zarfında ilim âleminin dikkat ve hizmetine sunulacaktır. Aşağıda verilen beyitlerin hangi şiirlerden alındığını belirtmek maksadıyla Tevhîd için T; Na't için N; Vesiletü'n-Necât için VN kısaltması kullanılmıştır.

Mevlid metninde “ve” (ü, vü) bağlacı bazen “vav” harfi ile bazen de bir önceki kelimenin son harfinin üzerine konulan ötre ile ifade edilmiştir. Her iki kullanım da metinde gösterilmiş, bunlar mevcut değilse lüzumlu olan bağlaç ilâveleri köşeli parantez içinde yazılmıştır.

Muķît ü Muḥyî vü Ḳayyûm u Vâcid
Mümît ü Vâlî vü Tevvâb ü Vâhid (b.1)

“Gökleri” kelimesinde sondaki “-i” eki “ye” harfi yazılmadan “ra” harfinin, “ilmi” kelimesinin sonundaki “-i” de “mim” harfinin altına esre konularak karşılanmıştır.

¹⁹ Metinde şu isimler yer almaktadır: Muķît, Muḥyî, Ḳayyûm, Vâcid, Mümît, Vâlî, Tevvâb, Vâhid, Muḳaddir, Muḳtedir, Evvel, Âḥir, Muahḥir, Bâṭın, Muġnî, Zâhir, ‘Afüvv, Zü'l-celâl, Dârr, Nâfi, Ra'ûf, Berr, Zü'l-ikrâm, Nâķi, Ğanî, Mâlikü'l-mülk, Şabûr, Şamed, Müte'âl, Nûr, Reşid, Müntakim, Ḳâdir, Hâdî, Bedî, Mâcid, Câmi, Bâķi, Ḳakîm, Bâsiṭ, Vâriş, Muḳsiṭ.

²⁰ (Didi) iy Fâtıma hicr olmaz uzun (b.664); (Cihân) çün kimsenüñ olmaz ıtırakı (b.697); (Gelen hep) gitdi geldi bize nevbet (b.698); (Didi kim) gam yime sen ümmetüñçün (b.730); (Cehennemden) çamusın ide âzâd (b.731); (Kimi) toprak döker başına bî-hüş (b.761).

²¹ Gayretli bir çalışmayla hazırlanan mezuniyet tezinde, pek tabîi olarak okuma ve değerlendirme hataları mevcuttur. Bunlardan bazılarının önce doğru okunuşları, devamında da mezuniyet tezinde tespit edilen hatalı okunuşları ve beyit numaraları şöyledir: Muķît: Muḳayyid (b.1); Mümît ü Vâlî: Mümît ü Âli (b.1); geçer: kaçar (T.I-5); nefahütü: nefahhat (T.II-2); nic'idem: nice dem (b.65); bî-çâreyi: bî-çâre (b.74); ḥayr-ile: hayretle (b.95); râh-ı şavâb: râh-ı şevâb (b.154); şâh-ı: -; eydürlerdi: iderlerdi (b.376); eydür: ider (b.390); didi kim: didigim (431); torbalarla: kurbelerle (b.447); gerden-i dîvi: gerdeni diyüb (b.477); menâfi: mürâfi (b.492); çâk: ḥaḳ (b.552); i'zâz: ıġrâz (b.728) vb. (Mevcut mevlid metninin en başında yer alan ve Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-i hüsnâsından olan, “bedenlerin ruhların gidasını veren, gücü yetip koruyan” anlamına gelen “Muķît” kelimesi, bu mezuniyet tezinde “Mukayyid” şeklinde yanlış okunmuş, bu tezdten hareketle Mazıoġlu'nun adı geçen makalesinde de esmâ-i hüsnâda mevcut olmayan “Muḳayyid” şeklinde yazılmış, makalenin kaynak gösterildiği diġer yayınlarda da aynı kelime kullanılmıştır.

9. [Nasîhat] (b.480-541) (62 beyit) (vr.17b).
  10. [Dînin Kemâle Ermesi] (b.542-548) (7 beyit) (vr.19b).
  11. [Hz. Peygamber'in Vefat Edeceğinin Hissedilmesi ve Ümmetin Hâli] (b.549-562) (14 beyit) (vr.19b).
  12. [Hz. Peygamber'in Ümmetini Düşünmesi ve Cenâb-ı Hak'tan Bağışlanmaları Niyâzı] (b.563-605) (43 beyit) (vr.20a).
  13. [Mekke'nin Fethi, Hz. Peygamber'in Rihlet Haberi, Âilenin ve Sahâbenin Hâli] (b.606-683) (78 beyit) (vr.21b).
  14. [Hz. Peygamber'in Mescide Son Defa Gelişi ve Ashâbıyla Vedalaşması] (b.684-698) (15 beyit) (vr.23b).
  15. [Hz. Peygamber'in Vefâtı, Cenâzesinin Yıkanması ve Defni] (b.699-780) (82 beyit) (vr.24a).
- [Mevlid'in Tamamlanışı] (781. beyit) (1 beyit) (vr.26b).

Şâhidî Mevlidî'nin Muhtevası

1. [Tevhîd] (b.1-7) (vr.2a) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

Baştan bir varak eksik olduğu düşünülen bu bahirde Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sından 42 isim yer almaktadır: Muķît, Muhyî, Kayyûm, Vâcid, Mümîd, Vâlî, Tevvâb, Vâhid, Muķaddir, Muķtedir, Evvel, Âhîr, Muahhîr, Bâtın, Muğnî, Zâhir, 'Afüvv, Zü'l-celâl, Dârr, Nâfi', Ra'ûf, Berr, Zü'l-ikrâm, Nâķi', Ğanî, Mâlikü'l-mülk, Şabûr, Şamed, Mûte'âl, Nûr, Reşîd, Müntakîm, Kâdir, Hâdî, Bedî', Mâcid, Câmî', Bâķî, Hakkîm, Bâsî, Vâris, Muķsiş.

Esmâ-i Hüsnâ'nın 42 tanesinin 6 beyitte sayıldığı düşünülürse, burada yazılı olmayan 57 ismin de eksik olan varak 1b'de -yaklaşık 8-10 beyitte- zikredilmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bahir, "İlâhî, esmânı saydık (zikrettik), bize Firdevs cennetini bağışla." niyaz beytiyle sona erer.

*İlâhî eyledük esmânî ihsâ
Bize kıl cennet-i Firdevsi i'tâ (b.7)*

2. [Münâcât] (VII bend) (vr.2a) (fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün)

Şâhidî, münâcâtında Cenâb-ı Hakk'a Kâdim, Lâ-yezâl, Kâdir ve Perverdigâr gibi isim ve sıfatlarıyla seslenerek kudreti ve hikmetinden; Hz. Âdem'i ve neslini nasıl yarattığından, bunları münevver, mükedder, sultan, hor, sevinçli eylediğinden, hidayette ve şakavette kıldığından, yağmuru indirdiğinden ve yarattıklarını rızıklandırdığından, ne kadar hamd edilirse edilsin hamdinin ifade edilemeyeceğinden bahseder ve kendisinin günah deryasına battığını söyleyerek afv ve mağfiret ümidiyle niyâzda bulunur.

Şâhidî, münâcâtının büyük bir samimiyet ve gönül coşkunluğu ile: "Yâ İlâhî, sana hamd etmek için bana yüz bir ağız versen, verdiğin her bir ağzın içinde senin vasıflarını anlatmak için yüz bin dil yaratsan, her dil yüz bin lügatle sana olan hamdi dile getirse, ölmesem, yüz bin yıl yaşayarak sana hamd etsem, yine de yapmam gereken hamdin yüz binde birini söylemiş, dile getirmiş, ortaya çıkarmış olamam" dediği:

Yâ ilâhî bana virseñ hamdüñe yüz biñ dehân
Her dehân içre yaratsan vasfuña yüz biñ zebân
Her zebân yüz biñ lügatle hamdüñ itse tercemân
Ölmesem yâ Rab saña yüz biñ yıl olsam hamd-ğân
Hamdüñüñ yüz biñde biri olmayaydı âşikâr (T.VI)

bendiyle Cenâb-ı Hakk'a yapılan hamdin ne kadar yetersiz olduğunu bilme ve bu hamdin toplam miktarının ne olması lâzım geldiğini hesaplama konusunda en ünlü matematikçileri ve en gelişmiş bilgisayarları bile acz içinde bırakır.

3. [Na't] (b.8-33) (vr.3a) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

*Muħammed'dür sebab bu kâyinâta
Anuñ rûlu durur menşe' hayâta (b.8)*

beytiyle başlayan bu bölümde:

“Hz. Muhammed’in, kâinâtın yaratılış sebebi ve ruhunun da hayatın kaynağı olduğunu ifade ettikten sonra yarın saâdet bulmayı dilerseHz Muhammed’in ruhuna salâvât getirin tavsiyesini hatırlatan tasliye beytine yer verir. Devamında, gel ey can bülbülü söz ve sazla Habîbullah’ın medhini söyle, onu medhette inciler ve güller saçan, şükür talep eden hoş nağmeler söyleyen bir papağan ol; gerçi onu medhette dilde kudret olmadığı için vasıfları da anlatılamaz; lâkin müminlerin onu mümkün olduğunca medhetteleri gerekir” dedikten sonra 15 ilâ 26. beyitlerde her mısraa “Muhammed” diye başlayarak Hz. Peygamber’i medhe başlar.

“Hz. Muhammed’i dinin baş serveri, günahkârlara şefâat edici; kâinâtın övüncü, zâtın nurunun ortaya çıktığı varlık; nebîlerin en büyüğü, velîlerin yol göstericisi; kerem ve lütuf sahibi, mekânsızlık âleminin şâhbâzı, âlemlere rahmet, Hak sırlarını bilen ve Hak nurlarını aydınlatan, hasta gönüllerin merhemi (iyileştiricisi); âhir zamanın sultânı, âşıkların dertlerine devâ, isyan ağrılarında şifadır.” diyerek methettikten sonra “Cenâb-ı Hak’ın onun hakkında ‘levlâk’ dediğini, o olmasaydı feleklerin de yaratılmayacağını; onunla İslâm dininin güzellik ve letâfet bulduğunu; onunla -kıyamete kadar sürecek- şer’î hükümlerin sağlam bir şekilde gösterildiğini; âleme hidâyet nurunu getirerek sapkınlık, azgınlık ve küfrü ortadan kaldırdığını; doğru yola iletenin ve Na’îm cennetine delil olanın o olduğunu” ifade eder. Devamla, “Rahmân’ın, ona Cebrâil ile Kur’ân-ı Kerîm’i gönderdiğini; Kur’ân-ı Mübîne uyanların sağlam bir ipe tutunduklarını; Allah kelâmını tasdik eden müminin de şüphesiz en sağlam kulpa yapıştığı”nı anlattığı:

*İden mü’min kelânullâhu taşdîk
Yapışdı “‘urvetü’l-vuşkâ”²²ya taḥkîk (b.33)*

beytiyle tamamlar.

Medḥ-i Seyyidü’l-Kevneyn (VII bend) (vr.3b) (fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün)

Şâhidî, yazmış olduğu medhiyede Hz. Peygamber’i; “âlemin övüncü, iki âlemin efendisi, peygamberlerin sonuncusu, din sultanı, ümmetinin şefâatçisi” gibi sıfatlarla över, ahlâkının güzelliğinden, altına gümüşe hiç kıymet vermediğinden, açlıktan karnına taş bağladığından, peygamberlerin şahı olduğundan, ümmetinin âlimlerinin kıymetinden, mi’râca çıkışından, dört halifeden bahsederek Hz. Peygamber’den şefâat talebinde bulunur, habîbinin hürmeti için Cenâb-ı Hak’tan rahmetine mazhar olmayı, cenneti ve cemâlini görmeyi nasip etmesini diler.

Münâcât-ı Li-Ḳâdiü’l-Hâcât (b.34-98) (vr.4a) (mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün)

*İlâhî gerçi ‘âsî kullaruñ çok
Velî bencileyin ‘âsî kuluñ yok (b.34)*

beytiyle başlayan bu bölümde Şâhidî, İlâhî diye seslenerek, âsî kullarının çok olduğunu fakat kendisi gibisinin olmadığını; günah ve hatalarının haddi hududu bulunmadığını, bir günahkâr olarak huzuruna çıkmaya yüzünün olmadığını lâkin Allah’ın nihayeti olmayan affediciliğini ve cömertliğini dile getirerek lütfundan ihsan umduğunu ifade eder.

Şâhidî diğer mevlidlerde pek de görülmeyen bir şekilde, annesinin kendisine hamile kalışını ve kendisinin biyolojik olarak nasıl vücut bulduğunu, süt emmesini, süttten kesilmesini, yemişler yemesini, akıl-bâliğ oluşunu anlattıktan sonra hata ve günahlarını sayar döker, kendi özünden bîzâr olur, keşke dünyaya gelmeseydim de böyle rüsva olmasaydım, dedikten sonra Hakk’ın rahmet deryasının coşmasını ve habîbinin şefâatini beklediğini anlatır.

Mevlid merasimlerine katılanlar için: “İlâhî bu sözleri okuyup dinleyenlere cenneti nasip eyle, onlar kabir azabı görmeyeler. Bu kitabı kim yazarsa her harfine karşılık yüz bin sevap bula; bizi kim hayırla anarsa ona lütfunla rahmet eyle, (onlar) Hakk’ın rızası için lutf işlemek üzere fâtiha bağışlayalar; bu çaresiz fakire duâ edenin Na’îm cennetine girmesini umarım.” niyazında bulunduğu bu bölüm, Cenâb-ı Hak’ı kasten, “Hadsiz hudutsuz suç ve isyanıma, derdime derman olmasını umarım.” dediği:

Umaram kim ola derdüme dermân

²² Çünkü doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. O halde kim tâğütü tanımayıp Allah’a inanırsa kopmak bilmeyen *sapasağlam bir kulpa* yapışmıştır” (Bakara, 2/256); “İyilik yaparak kendini Allah’a teslim eden kimse şüphesiz *en sağlam kulpa* tutunmuştur” (Lokmân, 31/22). Âyet-i kerîmelerinin son kısımlarında yer alan “*el-Urvetü’l-vüşkâ*” terkibine hadislerde de rastlanmaktadır. Bkz. Gıyasettin Arslan, “*el-Urvetü’l-vüşkâ*”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/185-186.

Ki bî-ḥadd itmîşem cürmîle 'işyân (b.98)

beytiyle sona erer.

4. Sebeb-i Nazm-ı Kitâb (b.99-131) (vr.6a) (mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün)

Mevlidin yazılma sebebini ve yazmaya nasıl başladığını anlattığı bu bölüm, fikirlerin ve sözün nasıl şekillendiğini ve bu eseri yazma sebebini ne olduğunu işit:

*İşit n'oldı sebeb bu nazma iy yâr
Ki geldi şûrete güftâr ü efkâr (b.99)*

beytiyle başlamaktadır.

Nice safâ ehlinin, Mustafa'nın mevlidini yazdığını gördüğünü, mevlidleri okudukça ve duâlar edildikçe onların ruhlarına zevk ve safalar ulaştığını, bu hoş kitabı yazarak sayısız sevap bulmayı dilediğini; acizliğini ve manayı süsleme, güzelleştirme hususunda kudreti olmadığını; her mecliste itibar görmesini ve âlemde şöhret bulmasını, gönlü hoş olan ihvandan görmüş oldukları hataları müminlerin âdeti olduğu üzere düzeltmelerini talep eder.

Eseri Safer ayının başında yazmaya başladığını, gece gündüz yazdığını ve aynı ay içinde tamamladığını, Rebîü'l-Evvel ayı içinde okunmasını talep ettiğini belirterek acizliğini ifade ile kudret genişliği, sıhhat ve yardım niyazında bulunur.

Bu bölüm, nübüvvet güneşi doğduğunda dünyada nice alâmetler belirdi, beytiyle sona erer:

*Çü toğmal'oldı ḥurşîd-i nübüvvet
Belürdi dünyede nice 'alâmet (b.130)*

5. [Velâdet] (Kasîde) (b.132-162) (vr.7a) (fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün)

*İşit imdi nice toğdı Muştafâ
Nice virdi 'âleme nûr-ı ziyâ (b.132)*

Hız. Peygamber'in doğumunu anlattığı bu bahirde, O, Allah'ın sevgilisi ve resullerin sultanının vakti erişince yüzünü arz ettiğini (dünyaya geldiğini), Celil Rabbin, o gece âlemlerin süslenmesi emrini verdiği, Rıdvân'a ve sekiz cennete de süslenmelerini, Cebrâil'e arzı ve semayı aydınlatacak güneşin bu gece doğacağını âleme nida ederek müjdelemesini buyurduğunu ifade eder.

Mustafa'nın annesinin, vaktin geldiğini ve seçilmiş (Muhammed)in doğacağını hissettiğini, evinden temiz bir nurun çıkarak cihani baştan başa aydınlattığını; biri maşrik, biri mağrib biri de Kabe'de olmak üzere karanlıkları aydınlatan nurdan üç alem dikildiğini ve doğumla ilgili hususları anlatır, hurilerin Hak'tan ihsan olarak dolu bir kadeh getirerek kardan ak şekerden lezzetli olan şarabı içirdiklerini; o zaman nebilerin şahı ve velilerin önde gideninin doğduğunu; doğduğunda Hazret'e (Cenâb-ı Hakk'a) secde ettiğini; şehadet parmağını kaldırıp: "Huda'dan başka tapacak yoktur." dediğini dile getirir.

*Ḳaldurup ol dem şehâdet barmağın
Didi yokdur tapacak illâ Hudâ (161)*

6. [Hz. Muhammed'in Doğumuyla Birlikte Meydana Gelen Fevkalâde Hadiseler] (b.163-236) (vr.8a) (mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün)

*Muḥammed çünki geldi bu cihâne
Müşerref oldı bu devr-i zamâne (163)*

Muhammed'in cihana gelmesiyle zamanın şereflediğini, kiliselerin yıkılıp viran olduğunu, Kısra'nın tâkının çatladığını, Save gölünün kurduğunu, Mecusilerin taptıkları ateşin söndüğünü ifade ettikten sonra Mustafa'nın doğumuyla ilgili keremli cediti Abdülmuttalib'den naklen bir hikâye anlatır. Devamında, daha annesi doğurmadan babasının, onu emzirirken de annesinin vefat ettiğini; devrânın henüz masum bir çocuk iken atadan anadan ayırdığını; küçükken yetim kalmasının hikmetini, Mekke'de cümle âlemin onunla övündüğünü; kırk yaşına geldiğinde Hakk'ın nübüvvet gönderdiğini; vahiyden sonra on üç yıl Mekke'de hidayete davet ettiğini, Medine'ye hicretini anlattıktan sonra o şahın bazı sıfatlarını sayar: Kimse

onun gibi temiz olamazdı, önünü de ardını da görürdü, gözü uyur lâkin kalbi uyumazdı, gölgesi yere düşmezdi, yanında durandan boyu bir miktar daha yüksek görünürdü, üstüne sinek konmazdı, kahramanlık ve cömertlikte eşi benzeri yoktu.

Hız. Peygamber'in yüzünün hayâ ve güzellikle dolu, kelâmının açık ve tatlı, gülüşünün mütebessim olduğunu, zikri hiç terk etmediğini, gündün güne artırdığını ve daima Allah'a ibadet eylediğini, onunla kim sohbet ederse sevgisinin arttığını anlatır.

*Anuñla her kim olursa muşâhib
Olurdu ol Habîb'e hubbı ğâlib (b.236)*

7. Fî Beyân-ı Mi'râcü'n-Nebî 'Aleyhi's-Selâm (b.237-343) (vr.10b) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

Mi'râcın nasıl gerçekleştiği ve mi'râcda neler yaşadığının anlatıldığı bu bölüme:

*Gel imdi başdan ayağa kulağ ol
Uyar cânunu ğafletden irâğ²³ ol (b.237)*

beytiyle başlayan Şâhidî, kişinin gönül aynasını cilâlayarak heva heves tozundan temizlemesini; varlık örtüsünü parçalayıp vahdet kitabını fehmetmesini salık verir. Hicretten bir yıl sonra Hız. Peygamber kırk iki yaşında iken yatsı vakti tavaf esnasında Cebrâil'in gelerek Hak Teâlâ'nın kendisini davet edip müjdelediğini, Mustafa'nın göğsünü yarıp kalbini zemzemle yıkadığını; nefse ve şeytana ait bir haz koymayıp saflaştırarak imanla doldurduğunu, Burak'a bindirerek yola çıktıklarını, Kudüs'e gidişlerini, nebilerle görüşmelerini, Mescid-i Aksâ'da namaz kılmalarını, göğün katlarında nebilerle mülâki olmalarını, Hak Teâlâ'nın kemâl-i lutf ile tecelli etmesini, habîbini mükerrerem kılmasını, muradının muradı olduğunu, ne dilerse dileyebileceğini söylediğini, bunun üzerine Hız. Peygamber'in secdeye kapanıp, ümmetinin günahlarının bağışlanması niyazında bulunduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın, "Sen ümmetini ne kadar seversen ben daha çok severim, sana tek ümmet olsunlar da ben hepsinin günahlarını affettim." müjdesini verdiğini söyler, sözü az ve öz söylemek gerektiğini belirttiği:

*Çi ger mañmilde çok-durur dañi söz
Velîkin az olucağ öz olur söz (b.342)*

beytiyle bu faslı tamamlar.

8. Fî Beyân-ı Mu'cizât-ı Sallallâhü 'Aleyhi ve Sellem (b.344-479) (vr.13b) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

Hız. Peygamber'in emin bilinmesi, kırkında peygamberlikle vazifelendirilmesi, güneşin yok olması, şakka'l-kamer gibi mucizeler ile Satîha, Habîb, Ebucehil'in kuyu kazması gibi hikâyeler anlatan Şâhidî, Resûlullah'ın pek çok mucizesi olduğunu, onlardan ihtisar ettiğini ve yazdıklarının okunması muradı taşıdığını belirtir.

9. [Nasîhat] (b.480-541) (vr.17b) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

*Velîkin iderem birkaç nasîhat
Ki ola ehl-i İslâma vaşiiyyet (b.480)*

Müslümanlara vasiyet olması arzusuyla nasihat ettiğini bildirdiği bu bölümde, Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı, ölüm ile hayatı yaratmaktan, nebiler gönderip kitaplar indirmekten maksadının kulların Hakk'ı bilmeleri ve ibadet etmeleri, bu suretle cenneti kazanacakları; zulüm ve isyan edenlerin azaba uğratılacakları, fani, yaşlı ve çirkin cihana gönül verilmemesi, âşikçasına Hak yoluna gidilmesi, ataya anaya izzet ve ikram, Huda'dan başkasından vefa olmadığı, hepsinden ayrılığın kararlaştırılmış olduğu gibi pek çok nasihatte bulunur ve bu bölümü, cihan, kâinatın övüncü olan Hız. Muhammed'e bile kalmadı, beytiyle tamamlar:

*Gel imdi ğurre olma bu hayâta
Cihân kalmadı Fahr-i Kâyinât'a (b.540)*

²³ Beytin ilk mısırânda "kulağ" kelimesi "kaf" harfi ile yazılmasına rağmen burada kulağ için kafiye anlayışına uygun olarak "gayın" harfi ile şeklinde yazılmıştır.

10. [Dînin Kemâle Ermesi] (b.542-548) (vr.19b) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

*Kaçankim ol Hâbîb-i Hâzret-i Hâk
Mükemmel itdi dîne virdi revnak (b.542)*

Cenâb-ı Hak'ın, habîbinin dini kemâle erdirdiği ve parlaklık verdiğini anlattığı beyitle başladığı bu bölümde Kur'ân'ın nuru ile din mülkünü aydınlattığını, farzları ve sünnetleri anlattığını, dinin kadrini ortaya çıkardığını ve kâfirlerin mağlup olduğunu ifade eder ve onun, cihanın muradını tamamladığını ve nişansızlığa kavuşmayı murad ettiğini söyleyerek bitirir.

*Tamâm itdi murâdât-ı cihânı
Murâd idindi vaşl-ı bî-nişânı (b.548)*

**11. [Hz. Peygamber'in Vefat Edeceğinin Hissedilmesi ve Ümmetin Hâli] (b.549-562)(vr.19b)
(mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)**

*İşitgil bu beyân-ı sûz-nâki
Ki bî-pâk işidürse ola pâki (b.549)*

Yakıcı sözü dağ taş işitse ne hâle geleceğini, Nil ve Ceyhun'un haşre kadar kan akıtacağını, yedi kat gökyüzünün parçalanacağını, ay ve güneşin buluta gireceğini, yıldızların yerlerinde duramayacaklarını, ümmetin ayrılığa tahammül edemeyeceğini samimi bir üslûpla anlatan Şâhidî, "Hep beraber feryâd ü figân edip giryân ü nâlân olalım." diyerek bu bölümü tamamlar.

*Geliñ eyleyelüm feryâd u efgân
Olalum derdile giryân u nâlân (b.562)*

12. [Hz. Peygamber'in Ümmetini Düşünmesi ve Cenâb-ı Hak'tan Bağışlanmaları Niyâzı] (b.563-605) (vr.20a) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)

*Añup ol "rahmeten li'l-âlemîn"²⁴
İdelüm nâle vü âh u enîni (b.563)*

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber'i anıp ah edip inleyelim, beytiyle başladığı bu bölümde, onun, Azrâil elinde mecâli olmayan ümmeti için ağladığını, şeytanın imana kastedişini, ümmeti için torunları Hasan ile Hüseyin'den, atasından anasından, kendi vefatının kolaylığından geçerek ümmetinin bağışlanması talebinde bulunduğunu anlatır ve bu faslı âlemlerin övüncü olan Hz. Peygamber bizi böylece severdi, biz onun için niçin gam çekmeyelim, beytiyle sona erdirir.

*Bizi şöyle severdi fahr-i âlem
Biz anuñçün neçün çekmeyevüz gam (b.604)*

**13. [Mekke'nin Fethi, Hz. Peygamber'in Rihlet Haberi, Ailenin ve Sahabenin Hâli] (b.606 683)
(vr.21b) (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün)**

*İşitdün Muştafâ'nuñ n'oldı hâli
Kaçan kim dîn-i Hâk buldı kemâli (b.606)*

beytiyle başladığı bu bölümde, Hak dînin kemâl bulduğunu belirtip Mustafa'nın hâlinin nasıl olduğunu işittin, diyerek vuku bulan hadiseleri şöyle anlatır: Ahmed Mekke'yi fethedip Medîne'de yerleşti, "Din kemâle erdi ve Hak İslâm'a razı oldu."²⁵ âyeti inince rihletin vakti geldiğini anladı, Bilâl'e, müminlerin mescide toplanmaları için salâ vermesini söyledi. Sonra minbere çıkarak ashabına, din ile meşgul ve ona bağlı olmalarını tavsiye etti. "Huda, bir kulundan hayatı ya da ölümü seçmesini buyurdu. O kul canlı kalmayı değil, ölümü seçti." Hz. Ebubekir durumu anlayıp figan etmeye başladı ve ey dinin parlak mumu, sen sağ ol ben sana kurban olayım, dedi. Ahmed, "Buna çare yoktur, ben sevgilinin yüzünü arzulamaktayım. Ey dostlar size veda ediyorum, devran beni sizden ayırıyor." Bu sözleri işiten ashâb, biz sensiz bu cihanı ne yapalım, sensiz

²⁴ (Ey Muhammed!) biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiyâ, 21/107)

²⁵ "...Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslam'ı beğendim... (Mâ'ide, 112/3)

bize cisim ve can gerekmez, diyerek feryad u figan etmeye başladı. Ayrılık ateşine düşeceklerini, hallerinin ne olacağını ifade ettiler.

O şefkat kaynağı ve lütf sahibi sultan evine doğru gitti, serilen döşeğe yattı, Cebrâil'in ağlayarak, Hakk'ın, mahbubunun ruhuna müştak olduğunu (arzuladığını), habîbinin ruhunu alıp gelmesini emrettiğini söylediğini, Hz. Peygamber'in, Cebrâil'e, "Sen Cenâb-ı Hakk'a var ve Sultanımın emrine itaat ettiğimi söyle.", dediğini, aile fertlerinin üzülüp ağladıklarını, ben senden ayrı olamam diyen Hz. Fâtima'ya, bu ayrılığın uzun sürmeyeceğini ve ondan önce kimsenin kendisine kavuşmayacağını bildirdiğini, Hz. Peygamber'in, mescide gelecek mecâlinin olmadığını, imamete Hz. Ebubekir'in geçmesini istediğini anlatır ve ashabının hâlinin ne olacağı endişesini ifade ettiği:

‘Alî’den çün işitdi bu maķâli (b.683)
Didi aşhâbumuñ nic’ola hâli

beytiyle bölümü tamamlar.

14. [Hz. Peygamber'in Mescide Son Defa Gelişi ve Ashâbıyla Vedalaşması] (b.684-698) (vr.23b)

(mefâ’lün mefâ’lün fe’ülün)
Didi vir bana şîhhat yâ İlâhî (b.684)
Varup aşhâb ile kılam namâzi

İlâhî, bana sıhhat ver, ashabımla namaz kılayım, beytiyle başlayan bu bölümde; Hz. Peygamber'in mübarek cisminin hafiflik bulduğunu, bu sıhhat hâlinin ölüm nişanı olduğunu, merdlerin şahı Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in koltuğuna girdiğini, birlikte mescide gelip Hz. Ebubekir'e uyararak namaz kıldıklarını, ashabına, kendisini Fettâh ve Tevvâb olan Allah'ın davet ettiğini, fânî âlemden bâkî âleme göceceğini söyleyince sahabenin ağlayıp sızlamaya başladığını, kendisinin, bu âlemin âdeti böyledir dediğini ve bu hâli darb-ı mesel hâline gelmiş:

Bu ‘âlem çünki bir dâr-ı fenâdur (b.696)
Konan göçer cihân mihmân-serâdur

beytiyle ifade ettikten sonra, cihanın kimse için bir durak olmadığını, akıl sahiplerinin yol hazırlığı yapmaları gerektiğini, her gelenin gittiğini, nevbetin kendisine geldiğini ve rihlet gerektiğini belirtir.

15. [Hz. Peygamber'in Vefâtı, Cenâzesinin Yıkanması ve Defni] (b.699-780) (vr.24a)

(mefâ’lün mefâ’lün fe’ülün)
(Hemân) oldı resûlün za’fi gâlib
Yakîn oldı gide cân kıla kalıb (b.699)

Resûlullah'ın zafiyetinin arttığını ve vefatın yaklaştığını anlatan beyitten sonra on üç gün hasta yattığını, artan derdinin devasının Huda'ya kavuşmak olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın Azrâil'i vazifelendirerek resûle selâm söylemesini, ikram ve izzetle davranmasını, sözünü letafetle söylemesini buyurduğunu ve aralarında geçen muhavereyi anlatır, ümmetinin ahvâlini sorması üzerine, Cebrâil'in, "Gam yeme, Cenâb-ı Hak ümmetini sana bağışladı, seninle cennete sevinçle girmek üzere hepsini azad eyledi. Cürm ü günahını yuyarak yerine hayır ve sevap yazdı." dediğini ifade eder.

Cenâb-ı Hak, "Habîbim, ister Sidre'de ister Firdevs-i a'lâ'da nereye defnolunmayı diler." diye sorar. Ümmetim nerede yatarsa benim cismim de orada defnolsun, dedikten sonra, Hz. Ebubekir'in, seni kim yıkasın, suyunu kim hazırlasın sorusuna; Hz. Ali cismimi yıkaya, emmim oğlu Fazl da su hazırlaya, cevabını verir. Ashabına vasiyet eder. Sonra Azrâil'e dönerek, gel, Hâlık ne emrettiyse onu yerine getir, maşuka feda ettiğim âşık canımı al, bunu yaparken bana ne türlü şiddet eylersen eyle, ancak ümmetimin ruhunu kabzederken onlara merhamet eyle ve zahmet verme, der. Yazdan'ın emrinin yettiğini ve canını teslim ederek cananına kavuştuğunu, anlatır.

Ashabın, Hz. Aişe, Hz. Fâtıma, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in üzüntülerinden ve hallerinden bahseder.

Cenazesini yıkayıp ihrama sardıklarını, zeminde insanlarla cinlerin, gökte de meleklerin üç gün boyunca namaz kıldıklarını, dördüncü gün kabre koyduklarını²⁶, toprağı mesken edindiğini, kara bulutların güneşin önünü kapattığını, ayın yıldızların arasında dolanıp kaybaldığını, hepsinin beraber üzüldüğüne ağılaştığını belirttiikten sonra cihanın işinin hep böyle olduğunu, devrin de vefası olmadığını ifade ettiği, âdetâ darb-ı mesel hâline gelmiş olan bir diğer beytiyle eserini nihayete erdirir:

Hemîşe böyledür kârı cihânuñ
Vefâsı yokdurur devr-i zamânuñ (b.780)

Mevlid'in Tamamlanışı (b.781) (vr.26b)

Mevlid'ini yazmayı bitirişini en sonda yer alan, Safer ayı çıkmadan, ay görünmeden kitap tamam oldu elhamdülillah:

(mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün)

Çıkup mâh-ı Şafer görünmedin mâh
Tamâm oldı kitâb elhamdülillâh (b.781)

beyti ile bildiren Şâhidî:

Temme bi 'avni'llâhi te'âlâ ve hüsnu tevfiķihi.

Kulunu irade ve rızasına uygun, güzel işler yapmaya muvaffak kılan yüce Allah'ın yardımıyla tamamlandı, diyerek esere temmet kaydı düşer.

Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ı Esas Alınarak Şâhidî Mevlid'i'nin Değerlendirilmesi

Süleyman Çelebi, Hz. Peygamber'e karşı hissettiği derin hürmet ve muhabbeti diğer insanlara da hissettirmek, onlarla paylaşabilmek için sade bir dil kullanmış, istiâreler, cinaslar, kelime tekrarları ile tesirli ve âhenkli bir üslûp vücuda getirmiş, beyitlerin anlam bütünlüğüne ehemmiyet vermiştir.

Şâhidî İbrâhim Dede de Süleyman Çelebi olmak iddiasıyla değil, Hz. Peygamber'i onun gibi samimiyetle sevme gayretiyle yazdığını söyleyebileceğimiz *Mevlid'*inde aynı usûle büyük ölçüde riâyet etmiştir.

Süleyman Çelebi'ye ait olmayan mevlid metinlerini, ihtiva ettikleri motifler bakımından:

1. Bazı mevlid metinleri Süleyman Çelebi mevlidine benzemektedir.
2. Mevlid metinlerinden bazılarında Süleyman Çelebi'de bulunan motifler olduğu gibi Süleyman Çelebi mevlidinde bulunmayan motifler de vardır.
3. Bazı metinler de Süleyman Çelebi mevlidinden tamamen farklıdır (Pekolcay, 2018, 29-39).

Şeklinde üç gruba ayıran Necla Pekolcay'ın bu tasnifini dikkate alarak, Şâhidî'nin *Mevlid'*inde -tesiri azaltan vezin farklılığı tercihini de gözden uzak tutmadan- Süleyman Çelebi'nin *Mevlid'*inden etkilendiğini, onun motiflerinin bir kısmını kullanmakla birlikte kendi *Mevlid'*inde kendine özgü farklı motifler kullandığını ve hikâyelere yer verdiğini söylemek mümkündür.

Süleyman Çelebi, bir kısmı kendisinden önce kaleme alınan *Ebâ Müslimnâme*, *Sîretü'n-Nebî*, *Dânişmendnâme* ve Hz. *Ali Cenknâmeleri* gibi bazı dinî-destanî hikâyelerde mevcut, bendli/haneli şiirlerdeki vasıta beyitlerine benzer bir uygulama olan tasliye beyitlerine, fasıllar hâlinde yazdığı *Mevlid'*inde fasıl sonlarında yer verir. Hz. Peygamber'in ismi anıldığında kendisine duyulan hürmet ve muhabbetin bir tezahürü olmak üzere "sallallâhu aleyhi ve sellem" veya "aleyhi's-salâtü ve's-selâm" şeklindeki duâ ifadelerini okuma, salavât getirme anlamlarını taşıyan tasliye beyti Kaşgarlı Mahmud'da "alkış" (övgü) karşılığı olarak kullanılmaktadır.

²⁶ Hz. Peygamber'in doğum günü de olan 12 Rebîü'l-evvel pazartesi günü öğle sularında vefat ettiği, cenazesinin kaldırılmasının salı günü gece vaktine kadar sürdüğü düşünülürken, cenazenin üç gün bekletilmesi keyfiyetinin bugün anladığımız manada üç gün olmadığı, bir sonraki günün gecenin başladığı bilgisinden hareketle vefat ettiği pazartesi gündüzünün ilk gün, pazartesiye salıya bağlayan gecenin ikinci günün başlangıcı, salı gecesinin ise üçüncü günün başlangıcı olması sebebiyle üç gün değerlendirmesinde bulunulmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Güneş, "Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Vefatı", *Siyer Araştırmaları Dergisi* 5 (Ocak-Haziran 2019), 85-106.

Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ında aynen tekrarlayarak kullandığı tasliye beyti şudur:²⁷

*Ger dilersiz bulasız oddan necât
'İşk ile derd ile aydun es-salât*

Tasliye beyitlerinin aynen veya kısmî farklılıklarla kullanılması usûlü daha sonra mevlid kaleme alan şairlerce de bir gelenek hâlinde devam ettirilmiştir. Süleyman Çelebi aynı tasliye beytini -farklı mevlid metinlerinde sayı değişmekle birlikte- 20 civarında kullanmasına rağmen, bu geleneğe uyan Şâhidî ilki Na't bahrinde olmak üzere farklı bahirlerin genellikle sonlarında 11 defa birbirinden farklı tasliye beyti kullanmıştır. Bu beyitler dinleyenleri salavât getirmeye davet etmenin yanında, fasılları birbirinden ayırmak, yeni bir mevzuya girileceği yahut veznin ve nazım şeklinin değişeceği hususunda uyararak dikkatleri toplamak, yeknesaklığı gidererek okumaya canlılık kazandırmak, dinleyenlere ikramda bulunmak için fırsat oluşturmak gibi fonksiyonlar da ifâ etmektedir. *Şâhidî Mevlidi*'nde mevcut olan tasliye beyitleri, buldukları bahirler ve beyit numaralarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur:

3. [Na't]

*Dilersiz bulasız yarın sa'âdet
Muhammed rûhuna virüñ şalavât (b.10)*

4. Sebeb-i Nazm-ı Kitâb

*İlede Hağ anı Dârü's-selâma
Dürişe eş-şalât (ü) ve's-selâma (b.113)*
*Dilersen ağ ola mahşerde nâme
Şürû' it eş-şalât ü ve's-selâma (b.131)*

5. [Velâdet] (Kasîde)

*Her kim ola 'âşık-ı fahrü'l-enâm
Diye cândan eş-şalâtü ve's-selâm (b.162)*

6. [Hz. Muhammed'in Doğumuyla Birlikte Meydana Gelen Fevkalâde Hadiseler] (b.163-

*Gel imdi 'âşık-ısañ ol hümmâma
Kavî ol eş-şalât ü ve's-selâma (b.193)*

7. Fî Beyân-ı Mi'râcü'n-Nebî 'Aleyhi's-Selâm

*Severseñ cân ü dilden ol hümmâma
Getürgil eş-şalât ü ve's-selâmı (b.311)*
*İşidüp fehm ide(n)ler bu kelâmı
Disünler eş-şalâtü ve's-selâmı (b.343)*

8. Fî Beyân-ı Mu'cizât-ı Sallallâhü 'Aleyhi ve Sellem

*Bulalar yarın anda her merâmı
Diyeler eş-şalâtü ve's-selâmı (b.441)*
*Urursın gerden-i dîvi hüsmâmı
Dir iseñ eş-şalât u ve's-selâmı (b.477)*

9. [Nasîhat]

*Umanlar lutf-ı şâh-ı lâ-yenâmı
Disünler eş-şalâtü ve's-selâmı (b.541)*

12. [Hz. Peygamber'in Ümmetini Düşünmesi ve Cenâb-ı Hak'tan Bağışlanmaları Niyâzı]

²⁷ Geniş bilgi için bkz., Mehmet Akif Gözütok, Seyit Yavuz, "Mevlid Metinlerinde Yer Alan Tasliye Beyitleri", *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, s.453-462; M. Suat Mertoğlu, "Salâtüselâm", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 2009), 36/23-24.

*Severseñ gerçek ol fahrü'l-enâmı
Diyesin eş-şalâtü ve's-selâmı (b.605)*

Süleyman Çelebi, Mevlid'inde mesnevî yazan şairler tarafından sıklıkla tercih edilen aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbını kullanmış, aynı tür eserlerde görüldüğü gibi *Mevlid*'inde de yeknesaklığı kırmak maksadıyla Velâdet bahrinin son iki faslını Kadî Darîr'in *Siyer*'inde bulunan ve velâdeti anlatan kaside şeklindeki manzumeye nazîre olarak yazdığı “Kasîde-i Melihâ” ile değerlendirmiş; Hz. Peygamber'in mucizelerini anlatmaya başlamadan önce *Mevlid*'in asıl vezninden farklı olmak üzere “mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün” kalıbıyla yazdığı “Fî Medhî'n-Nebî Sallallâhü 'Aleyhi Vesellem” başlıklı on beyitlik bir gazel/methiyeye yer vermiştir.²⁸

Şâhidî, *Mevlid*'inde Süleyman Çelebi'nin kullandığı vezinden farklı olarak aruzun “mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün” (1-131+163-781=750 beyit) kalıbını kullanmış, hemen aynı endişelerle “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmış iki muhammese ve “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmış bir kasideye yer vermiştir.

Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ının bazı yazma nüshalarında “Mustafa'nın –Ona Selâm Olsun– Doğumu Sırasında Meydana Çıkan Şeylerin Beyânı” başlığı altında 219. (Kasîde-i Meliha'nın 13.) beytinden sonra, mevlidi okuyanlar ve dinleyenler tarafından Hz. Peygamber'in “merhaba” şeklinde selâmlanmasının anlamlı olacağı düşüncesiyle yazılan, her mısraî “merhabâ” kelimesi ile başlayan ve ilk beyti:

*Merhabâ iy bülbül-i bâğ-ı cemâl
Merhabâ iy âşnâ-yı Zü'l-celâl*

olan bir “Merhabâ Bahri” mevcuttur.²⁹ Şâhidî Mevlidi'nde “Merhabâ Bahri” yoktur.

Vesîletü'n-Necât'in asıl metnine en yakın eski nüshalarında bulunmayan, mevcut araştırmalara göre Ahmed adlı bir şair tarafından Süleyman Çelebi'nin mevlidinden 60 sene sonra kaleme alınan “*Mevlid*”de tespit edilen ve mevlid icralarında çok ilgi gören bu “Merhabâ Bahri”nin daha sonra Süleyman Çelebi'nin ve diğer şairlerin mevlidlerine kısmî farklılıklar ve ilâvelerle dâhil edildiği değerlendirilmektedir.³⁰

Süleyman Çelebi'nin, “Peygamber'i -Allah ona salât ve selâm etsin- Övme” başlıklı 278. beyitten başlayan 10 beyitlik “mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün” vezniyle yazılan, mısra sonlarındaki “Mustafâ” redifiyle güçlü bir âhenk oluşturulan ve ilk beyti:

*Tutdı cihâmı serteser envâr-ı Mustafâ
Çün kim belürdi dünyada âsâr-ı Mustafâ (VN, b.78)*

olan şiirine, Şâhidî'nin aynı düşünce ile mukabele edercesine yazdığı “Na't” başlığı altında 15. beyitten itibaren bütün mısraîları “Muhammed” kelimesi ile başlayan 12 beyitlik şiirinin ilk beyti şöyledir:

*Muhammed server-i sâlâr-ı dîndür
Muhammed haq şef'ü'l-müznibîndür (b.15)*

Vezin farklılığı sebebiyle üslûp tesirini açıkça tespit etmek mümkün olmamakla birlikte, mana bakımından Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inin tesirini hissettiren beyitler çokça mevcut olup bir fikir vermek üzere *Vesîletü'n-Necât*'tan ve *Şâhidî Mevlidi*'nden seçilen beyitler numaralarıyla birlikte -mukayese bakımından da bir kolaylık sağlaması düşüncesiyle- iki sütun hâlinde yan yana dikkatlere sunulmuştur.³¹

VESİLETÜ'N-NECÂT

*Pes Muhammed'dür bu varlığa sebeb
Cehd idüp anın rızasın kıl taleb (98)*

Her ki diler bu duâda buluna

ŞÂHİDİ MEVLİDİ

*Muhammed'dür sebeb bu kâyinâta
Anuñ rûhı durur menşe' hayâta (8)*

Rızâ-yı Haq için lutf işleyeler

²⁸ *Mevlid Süleyman Çelebi*, (Haz. Faruk Kadri Timurtaş), s.27-31, 35-36; *Süleyman Çelebi, Mevlid* (Haz. Necla Pekolcay), 72-79, 82-83.

²⁹ Merhabâ Bahri hakkında geniş bilgi için bkz., *Mevlid Süleyman Çelebi*, (Haz. Faruk Kadri Timurtaş), s.29, (dn.50), s.99.

³⁰ Mustafa Sefa Çakır, “Mevlidlerin Merhaba Bahirleri Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, 479-488.

³¹ Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ına ait beyitlerin numaraları, *Mevlid Süleyman Çelebi*, (Haz. Faruk Kadri Timurtaş) yayını esas alınarak verilmiştir.

Fâtiha ihsân ide ben kuluna (38)

*Lûtf idiüp aybını setr idiün bunun
Hem bu olur işi her lûtf issinin* (48)

*Hak Teâlâ emr kıldı ol gice
Hep yaradılmış kılalar zîneti* (208)

*Âmine eydür çü vakt irdi tamâm
Kim vücûda gele ol Hak vehbeti* (214)

*Berk urup çıkdı evümden nâgehân
Göklere irdi vü nûr oldı cihan* (190)

*Üç ‘alem dahi dikildi üç yire
Her birisi eydeyim nire nire* (193)

*Mağrib ü maşrıkda ikisi anun
Biri damında dikildi Kâ‘be’nün* (194)

*Didiler oğlun gibi hiçbir oğul
Yaradılalı cihan gelmiş değül* (200)

*Kardan ağ idi vü hem soğuk idi
Dahi şirindi şekerden lezzeti* (216)

*Toğdı ol sâatde ol şâh-ı rüsül
Kim anunla buldı âlem izzeti* (219)

*Cân kulağın ger tutar isen bana
Mustafâ mi‘râcını eydem sana* (345)

Okıyup Fâtiha bağışlayalar (96)

*Umaram lîkin ihvân-ı şafâdan
Geçeler lutf idiüp sehv ü hatâdan* (106)

*Ol gice emr eyledi Rabb-i Celîl
Cümle ‘âlem bezenüp zînet bula* (134)

*Böyle dimiş Muştafânuñ anesi
Çünkü vakt irdi toğa ol müctebâ* (142)

*Çıkdı evümden hemân bir nûr-ı pâk
Nûr ile taldı cihân başdan başa* (143)

*Üç yire dikildi ol dem üç ‘alem
Biri maşrıkda dikildi evvelâ* (144)

*Biri mağrîbde birisi Ka‘be‘de
Her biri bir nûrdan zulmet-küşâ* (145)

*Didiler oğluñ gibi ‘âlemde hîç
Bir oğul toğurmamışdur bir ana* (148)

*Şardan ağ idi vü şekerden lezîz
Şunuben ol dem içürdiler bana* (157)

*Toğdı ol dem şâh-ı cümle enbiyâ
Muhtedâ-yı evliyâ vü aşfiyâ* (158)

*Gel imdi başdan ayağa kulağ ol
Uyar cânuñu ğafletden trağ ol* (237)

SONUÇ

Geçmişten itibaren hem mevlid telif ve tercümeleleri hem de mevlidler hakkında yapılan pek çok çalışma³² ile son zamanlarda bir “Mevlid Külliyyatı” vücuda getirmek hususunda gösterilen gayretler takdire şayandır. Tespit edilebilen ve edilebilecek olan bütün “Mevlid” metinlerinin bir veri tabanında toplanması, şekil ve muhteva bakımından mukayese edilmeleri, etkilenmelerin, benzeşmelerin, farklılıkların tespiti ve geleneğin nasıl zenginleşerek canlı bir şekilde devam ettiğini anlamak hususunda son derece mühimdir.

Süleyman Çelebi’nin söyleyişiyle:

*Tâ kıyâmet ger dinilse bu kelâm (VN, 276)
Biñ kıyâmet ola bu olmaz temâm*

Tâ kıyamete kadar söylense, bin kıyamet de olsa bitmeyecek olan bu kelâma Şâhidî’nin katkıda bulunmak murâdıyla yazmış olduğu *Mevlid*’i hakkında hazırladığımız bu makaleyi dikkatlere sunmak, hemen ardından da eserin açıklamalarla ve mevlidin el yazmasının tıpkı basımıyla birlikte bir kitap hâlinde tarafımızdan yayımlanacağını ifade etmek bizim için bir memnuniyet vesilesidir.

Bu makalede “Mevlid” nazım şekli ve İslâm âleminde kaleme alınan mevlidler hakkında genel mahiyette malumat sunulmuş, Şâhidî İbrâhîm Dede’nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilerek *Mevlid-i Şerîf*’i tanıtılmıştır. *Şâhidî Mevlidi* ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar değerlendirilmiş, eserin kime ait olduğu yönündeki vâkî tereddütler kesin delillerle giderilerek Şâhidî’ye ait olduğu ifade edilmiş, hatalar düzeltilmiş, tahribe bağlı olarak okunamayan kelimeler metin tamiri yoluyla tamamlanmıştır. Devrin imlâ hususiyetleri göz önüne alınarak *Mevlid*’in transkripsiyonlu metni hazırlanmış, tespit edilen fasıl başlıkları altında konular özetlenerek anlatılmıştır.

³² Geniş bilgi için bkz., Şevval Sena Çulfaz, “Mevlid Bibliyografyası”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 31, (2023), 166-229.

Şâhidî Mevlidi'nin baştan 1 varak eksik olduğu, mevcut hâliyle 781 beyit ve 14 muhammes bendinden oluştuğu, tenkidli bir metin kurmanın ancak bulunabilecek yeni nüshalarla mümkün olabileceği ifade edilmiştir.

Şâhidî'nin *Mevlid*'ini niçin, nasıl, ne kadar zamanda yazdığı ve niyazının ne olduğu ilgili beyitlerden hareketle anlatılmıştır.

Şâhidî Mevlidi'nin baştan sona dikkatle okunup incelenmesi hâlinde, bilgi verme amacının estetik bir zevkle birleştiği, Cenâb-ı Hakk'ın Esmâ-i Hüsnâ'sının yer aldığı beyitler ile muhtelif bahirlerdeki birkaç beyit ve iki muhammes hariç eserin çok büyük bir bölümünde döneminin özelliklerini yansıtan sade bir dil kullanıldığının anlaşılacağı değerlendirilmiştir.

Şâhidî Mevlidi, Neclâ Pekolcay'ın yaptığı tasnif dikkate alınarak Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı ile mukayese edilmiş, tespit edilen benzerlikler üzerinde durulmuş, ilgili örnek beyitler yan yana sütunlar hâlinde yazılmak suretiyle dikkatlere sunulmuştur.

Süleyman Çelebi ve Şâhidî İbrâhîm Dede'yle birlikte bütün mevlid müelliflerine, okuyucularına ve dinleyicilerine rahmet, şükran ve minnet niyâzıyla.

Kaynakça

- ABDÜLKADİROĞLU, Abdülkerim. “Âkif Mevlidi Yahut Kadınlar Mevlidi”. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*. Ankara: 1999, 404-437. Erişim 23.09.2025.
https://isamveri.org/pdffrg/D02696/OS/OS_ABDULKADIROGLUA.pdf
- AKPINAR, Hüseyin. “Konya’nın Doğanhisar İlçesinde İcra Edilen Mevlid-i Efdal”. *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*. Sivas: 2023, 475-488. Erişim 23.09.2025.
https://isamveri.org/pdffrg/D310107/2023/2023_AKPINARH.pdf
- AKPINAR, Hüseyin. *Urfa’da Mevlid ve İlahîler*. Ankara: Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2014.
- ARSLAN, Gıyasettin. “el-Urvetü'l-vüskâ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/185-186.
- CABBÂRZÂDE MEHMED ÂRİF BEY. *Mevlid Şerhi, Îzâhu'l-Merâm alâ Vilâdeti Seyyidi'l-Enâm*. Haz. Ozan Yılmaz. İstanbul: Kurtuba Kitap, 2011.
- ÇAÇA, Muhammet ve Songül Aydın YAĞCIOĞLU. “Vesîletü'n-Necât’tan Taş Baskı Metinlere: Mevlid Metinlerinde Muhteva”. *Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi*. 2025, 6/1-12. Erişim 24.08.2027.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15610315>
- ÇAKIR, Mustafa Sefa. “Mevlidlerin Merhaba Bahirleri Üzerine Bir İnceleme”, *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, Sivas: 2023, 479-488. Erişim: 24.09.2025.
https://isamveri.org/pdffrg/D310107/2023/2023_CAKIRMS.pdf
- ÇEKİCİ, Mitat. “Edebi Bir Tür Olarak Mevlid ve Farsça Mevlid Müellifi Nureddin Muhammed Kazerûnî”. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*. 2020, 355-373. Erişim 24.08.2025.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1041193>
- ÇİPAN, Mustafa. “Şeyyad Hamza'nın Hayatı, Eserleri, Edebi Şahsiyeti Kasidesinin İncelenmesi ve On İkinci Beytinin Şerhi”. *Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya-I Özel Sayı*. Konya: 1998, 351-360.
- ÇULFAZ, Şevval Sena. “Mevlid Bibliyografyası”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 2023, 31/166-229. Erişim 23.09.2025.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3509051>
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI. *Mevlid Külliyatı I-III*. 2. Baskı. Ankara: DİB Yayınları, 2016.
- DURMUŞ, İsmail. “Mevlid Arap Edebiyatı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2004, 29/480-482.
- Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Haz. Mustafa İsen. Ankara: AKDİTYK Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994.
- Gelin Mevlidi*, Haz. Fethi Gedikli. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2020.
- GÖZİTOK, Mehmet Akif ve Seyit Yavuz. “Mevlid Metinlerinde Yer Alan Tasliye Beyitleri”. *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*. Sivas: 2023, 453-462.
- GÜNEŞ, Hüseyin, “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Vefatı”, *Siyer Araştırmaları Dergisi* 5 (Ocak-Haziran 2019), 85-106. Erişim: 24.09.2025.
https://isamveri.org/pdffrg/D04280/2019_5/2019_5_GUNESH.pdf
- HÜSEYİN VASSÂF. *Mevlid Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n-Necât'ı*. Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- HÜSEYİN VASSÂF. *Mevlid Şerhi – Gülzâr-ı Aşk*. Haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız, Kaplan Üstüner. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006.
- İMAMOĞLU, Ahmet Hilmi. *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, Tuhfe-i Şâhidî*: Farsça-Türkçe Manzum Sözlük. Muğla: 2005.
- KARA, Mustafa. “Kadınlar Mevlidi ve Bursalı Âkif Efendi”. *Türk Kültüründe Mevlit Geleneği Uluslararası Sempozyumu*. Sivas: 2023, 185-193.
- KARADUMAN, Şefika. *Ziya Paşa'nın Harâbâtının 1. Cildi (İnceleme-Metin-Dizin)*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011.
- KATZ, Marion Holmes. *Mevlid İslam Dünyasında İbadetler ve Dindarlık*. Trc. Sidar Bayram. İstanbul: Açılım Kitap, 2014.

- KEMİKLİ, Bilal. *Süleyman Çelebi ve Mevlid*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2018.
- KÖKSAL, M. Fatih. *Mevlid-nâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- MAZIOĞLU, Hasibe. "Yeni Mevlid Metinleri". 1. *Türk Dili Bilimsel Kurultayı'na Sunulan Bildiriler 1972'den Ayırbaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1975, 73-95. Erişim 23.09.2025.
https://isamveri.org/pdffrg/D017201/1975/1975_MAZIOGLUH.pdf
- Mehmed Akif. *Safahât/Âsım Altıncı Kitab*. İstanbul: Âmedî/Gündoğdu Matbaası, 1928.
- MERTOĞLU, M. Suat. "Salâtüselâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2009, 36/23-24.
- Mevlânâ Celâleddîn Muhammed, Kitâbü'l-Mesnevî, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, No:171.
- Mevlid Külliyyâtı: Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât ve Tercümelere*. Ed. Bilal Kemikli. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1/2016.
- OKİÇ, M. Tayyib. "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümelere". *Mevlid Külliyyâtı: Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât ve Tercümelere-I*. Ed. Bilal Kemikli. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016, 27-75.
- ÖZEL, Ahmet, Mehmet Şeker, İsmail Durmuş, Hasan Aksoy, Nuri Özcan. "Mevlid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2004, 29/475-485.
- ÖZEL, Ahmet. "Mevlid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2004, 29/475-479.
- ÖZKAT, Mustafa. "Birden Fazla Mevlid Kaleme Almış Şairlerimiz ve Eserleri", *Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2023, s.837-866.
- SARI, Mehmet. "Ahmed Vehbî'nin Ayasofya'da Okunan Mevlidi". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 2021, 970-1000. Erişim 01.09.2025. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1855690>
- SONA, İbrahim. "Mîrî Malı veya Beytülmâl Olarak Süleyman Çelebi'nin Mevlidi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. Aralık 2024, 112/323-338. Erişim 13.09.2025.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tkhcbva/issue/88411/1572227>
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*. Haz. Necla Pekolcay. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 6. Baskı, 2018.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Mevlid. Ölümsüz Klasikler*. Haz. İskender Pala. İstanbul: Kapı Yayınları, 6. Baskı, 2018.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Mevlid*. Haz. Faruk Kadri Timurtaş. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 3. Baskı, 1980.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Mevlid*. Haz. Necla Pekolcay. İstanbul: Dergâh Yayınları, 6. Baskı, 2018.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Mevlid-i Şerîf Vesîletü'n-Necât, Reisü'l-Hattâtîn Ahmed Kâmil Akdik'in Hattıyla*. Haz. Mehmet Akkuş, Uğur Derman. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Vesîletü'n-Necât (İnceleme-Tenkitleli Metin-Dil içi Çeviri-Açıklamalı Dizin)*, Haz. M. Fatih Köksal. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022.
- SÜLEYMAN ÇELEBİ. *Vesîletü'n-Necât Mevlid*. Haz. Ahmed Ateş. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954.
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *Gülşen-i Tevhîd*. Çev. Midhat Bahari Beytur. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1967. Erişim 04.09.2025.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1041193>
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *İşknâme, Tırâşnâme, Risâle-i Âfâk u Enfus (Metin-Çeviri-İnceleme)*. Mürşide Topcu, Konya: Selçuk Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009.
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *Mevlid-i Şahidi*. Haz. Zehra Ünlü, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (Lisans Mezuniyet Tezi), 1967.
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *Muğlalı İbrahim Şâhidî: Hayâtı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri, Dîvan ve Gülşen-i Vahdet (Tenkitli Metin)*. Haz. Mustafa Çıpan. Ankara: Gazi Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1986.
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *Şâhidî İbrahim Dede'nin Gülşen-i Esrâr'ı (Tenkitli Metin – Tahlil)*. Haz. Nuri Şimşekler, Konya: Selçuk Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1998.
- ŞÂHİDÎ İBRÂHİM. *Şâhidî Mevlidi (Transkripsiyonlu Metin ve İndeks)*. Haz. Melahat Yöntem. İstanbul: İstanbul Üniversitesi (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi). 1971.

URALER, Aynur. *Mevlid Geleneği: "Senin Ömrüne Yemin Olsun"*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2020.

Vesîletü'n-Necât: Kurtuluş Yolu Mevlid Şerhi. Haz. Mehmet Akkuş, Bilal Kemikli, Alim Yıldız, Hakan Yekbaş, Yusuf Yıldırım, Fatih Ramazan Süer. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, 2023.

YAVUZ, Kemal. "Mevlid'in Türkçe Kaynakları, Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine". *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*. Ed. Mustafa Kara – Bilal Kemikli. Bursa: Osmangazi Belediyesi, 2007, 61-86. Erişim 23.09.2025.

https://isamveri.org/pdffrg/D172589/2007/2007_YAVUZK.pdf.

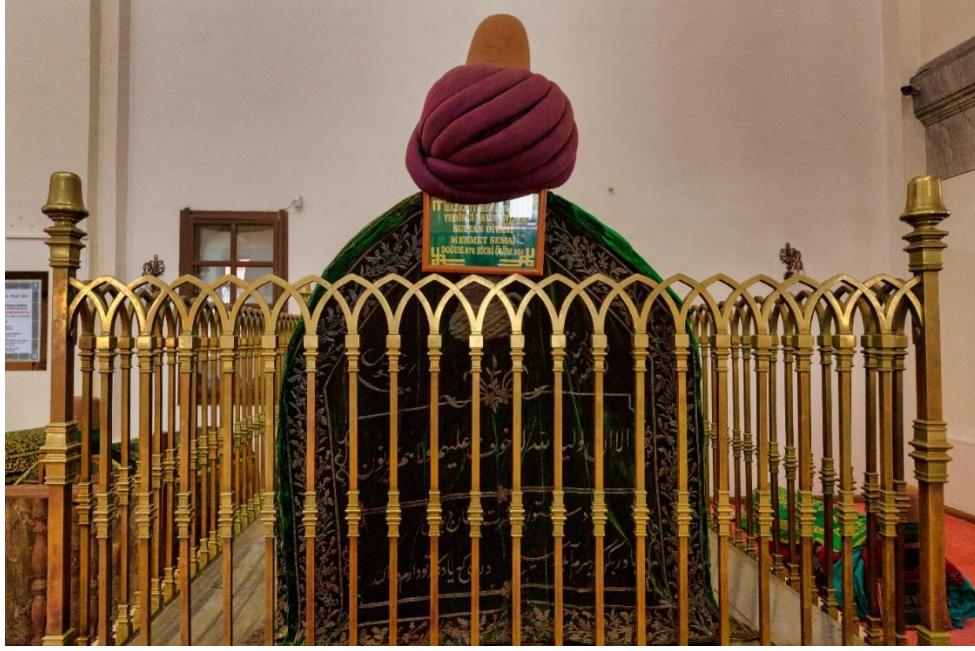
FOTOĞRAFLAR:

(Fotoğraf: 1) Muğla Şâhidî Câmii

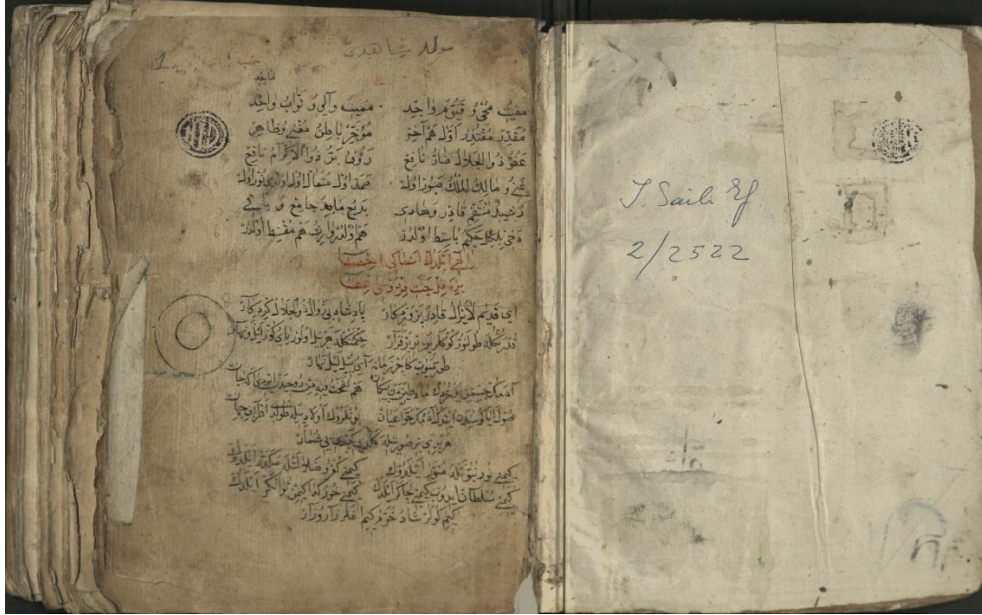
(Fotoğraf: 2) Afyonkarahisar Mevlevîhânesi / Türbe Câmii (Foto: Murat Özçelik)

(Fotoğraf: 3) Afyonkarahisar Mevlevihanesi'nde medfûn Dîvâne Mehmed Çelebi'nin Sandukası (Foto: Murat Özçelik)

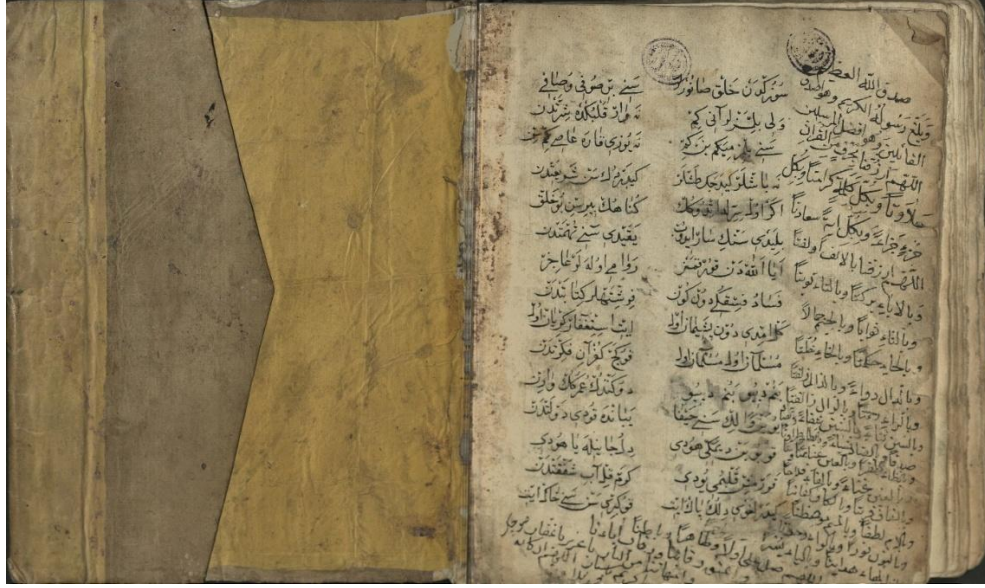
(Fotoğraf: 4) Afyonkarahisar Mevlevihanesi'nde Şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'nin kible cihetinde medfûn Şâhidî İbrâhîm Dede'nin Sandukası (Foto: Murat Özçelik)

(Fotoğraf: 5) Şâhidî Mevlidi, ön kapak içi ve ilk varak, 2a.
Ankara Üniversitesi Kütüphanesi İsmail Sâib Efendi Kitapları-II, No: 2522-I

(Fotoğraf: 6) Şâhidî Mevlidi, son varak, 26b.
Ankara Üniversitesi Kütüphanesi İsmail Sâib Efendi Kitapları-II, No: 2522-I

(Fotoğraf: 7) Mecmûanın son varığı, 86b.

Ankara Üniversitesi Kütüphanesi İsmail Sâib Efendi Kitapları-II, No: 2522-I